

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

S. Gregorii Papæ Liber Primvs Expositionum in librum primum Regum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75090)

ducto vomere sapius non rescindat: quia artem facilitas nulla sequitur, sic eandem arandi peritiam consuetudo culturæ præire nulla videatur. Verùm nec plantitiem historiæ quis hac æstimatione consideret; quia plerumque tantò difficiliùs ad spiritalium sensuum secreta pertingimus, quantò in littera planiori secretorum aditum situm longiùs videmus: & eò ejus tangere summa non possumus, quò gradus est inferior, unde tangere summa cogitamus. Quid enim est intellectus divinitatis, nisi ineffabilis quædam summa celsitudinis? Et quia omnipotens Deus per scripturas agnoscitur, quid est eadem sacra scriptura, nisi gradus quidam, qui conscenditur ut illa sublimitas contingatur? Quoties ergo historia planior est, sed altior intellectus, quid est aliud, nisi quia talem gradum illa sublimitas habet, à quo fa-

A cilè contingi non potest? Si ergo aliquid indecens etiam in planioris historiæ explanatione lector inspexerit, tantò benigniùs dare veniam poterit, quantò rationabiliùs agnoscit, quia dum à plano quod cernitur, ad illa sublimia ultra non tendimus, facilè vacillamus. Priora igitur voluminis, quia tam sanctæ Ecclesiæ sacramenta continent, quàm mores electi hominis demonstrant, positi in studio bonæ conversationis, sub utroque intellectu sigillatim edissero: ut cum in actibus veterum, novæ fidei rationes agnoscimus, in eis etiam conversationis nostræ ædificationem capiamus. Sed & quia in salute fidelium fides operibus prior est, typicam significationem, velut solidum fundamentum, præmittimus, cui totius suscepti operis fabrica in morali, vel historica expositione imponatur, vel subsequatur.

S. GREGORII

PAPÆ

LIBER PRIMVS

Expositionum in librum primum Regum.

CAPVT PRIMVM.

Fuit vir unus de Ramatha Sophim, de monte Ephraim, & nomen ejus Helcana, filius Hieroboam, filij Heliu, filij Thau, filij Suph Ephraethus.

C nomen ejus. Hunc beatus Petrus Apostolus Judæis prædicans, dicit: *Iesum Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus, & prodigiis, & signis: hunc præfuito consilio, & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes, intermisisti.* Hinc eidem Redemptori in via colloquens Cleophas, ait: *De Iesu Nazareno, qui fuit Propheta, potens in opere & sermone.* Vir etenim fuit, qui & in hoc mundo ab Ecclesia expulit antiquum hostem, & in inferno, moriens, alligavit. Et quia qui moriens inferni vires comminuit, resurgens nobis aditum referavit eternitatis, magnitudinem virtutis suæ non solum vivendo monstravit nobis, sed etiam moriendo, & resurgendo. Quia ergo Redemptor noster per humanitatem, quam assumpsit, magnæ virtutis opera egisse cognoscitur, rectè is, qui eum typo significat, vir fuisse perhibetur. Sed quærendum est, cur dicatur vir unus. Nam si unitas hæc referatur ad numerum, superfluum videtur: unusquisque enim unus, & non duo, est. Et sanctus Samuel, à quo ista scribuntur, contra morem scriptorum sanctæ Ecclesiæ frustra inchoasse nullatenus credendus est. Nam scriptor illius voluminis, cum beati Job vitam ad exemplum fidelium duceret, sic exorsus est: *Vir erat in terra Hus, nomine Job.* Evangelista etiam Lucas, cum in principio sui Evangelij iusti sacerdotis præconia diceret, ait: *Fuit in diebus Herodis regis sacerdos nomine Zacharias.* Nam nec ille ait: *Vir unus: nec Evangelista: Fuit sacerdos unus.* Quid est ergo quòd electus Propheta contra usum scriptorùm, scribendi tale cepit exordium? Sed quia non solum scriptor erat, sed etiam propheta, noverat de quo historia diceret: & qui per historiam dicebatur, noverat

ALLEGORIE. Bed. in com. c. 1. Gen. 2. b. Idem in 1. 3. Mor. c. 6.

Q UEM ergo vir iste nobis insinuat, nisi Dominum ac redemptorem nostrum, qui & in infirmitate nostræ carnis apparuit, & tamen eandem susceptæ naturæ infirmitatem vitæ remissionis blanditiis non subegit? Vir quippe à virtute nominatur: Homo autem in Paradiso conditus, bellum cum apostata angelo habuit, cui tamen per conditionalem virtutem resistere non curavit. Fortis ergo conditus, sed hosti enerviter subjugatus, vir non fuit ex congressione, qui fuit ex munere. Sic itaque factus est fortis, ut damnata humana natura, victori hosti prævalere non posset, si hanc ille non assumeret, qui supra homines extitisset. Factus est itaque præliator nosset, conditor noster. Sed utrum vir fuerit, noscitur, si ex ostensa virtute consideretur. Assumpsit nostram naturam, quæ dum in ipso vinceret, nobilitatem conditam repararet, & fieret in Redemptore infirma valida, quæ in Adam facta fuerat fortis infirma. Cui nimirum, dum jejunaret, in eremo tentator affuit, antiquæ victoriæ suæ tela reparavit, gule, elationis, ac superbiæ jacula intorsit, sed eum sibi per omnia resistentem reperit. Vir ergo claruit per victoriam, qui fortem jam victorem apostatam angelum superans, non ei potentiam suæ divinitatis exhibuit, sed infirmitatem humanitatis. Hunc virum propheta Hieremias considerans, ait: *Femina circumdabit virum.* Hunc Zacharias monstrat, dicens: *Ecce vir, Oriens*

Mat. 4.

Hie. 31. d. Zach. 6. c.

S. Greg. Tom. III.

A ij

S. GREGORII
LIBER
I. Tom. 3

quem signaret. Quod ergo de historia præter usum A
narrat historia, hoc ad usum catholice fidei, in
intellectu loquitur allegoria. Unde & hac nova
consuetudine, simul tota confiteretur Ecclesia, quia
Deus & homo unus est Christus. Dicit ergo :
[Fuit vir unus :] quia de Deo homine loque-
batur, ut deitatem, & humanitatem ejus affere-
ret, & non aliam suscipiens verbi, & suscepti
hominis personam, sed Dei & hominis unam,
eamdemque esse apertius demonstraret: quæ tamen
unitas, ad excellentiam dignitatis ejus referri con-
venienter potest. Nam etiam Redemptorem alium
sancta Ecclesia non habuit, ex virtutis ostensione
viros nonnullos habuit. Dum ergo unus dicitur,
incomparabilis demonstratur. Nam æqualem non
habuit, qui dum humano generi excellenti vita,
& verbo consuluit, singulari munere dare potuit
dona Redemptionis. Unde & Paulus ait : *Abun-*
dantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ acci-
pientes, in vita regnabunt per unum Iesum Chri-
stum. Hanc excellentiæ suæ dignitatem per semet-
ipsum Judæis impropertans, ait : *Si opera non fe-*
cissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non
haberent. Excellentiam quoque pulchritudinis ejus
Psalmistæ considerans dixit : *Speciosus forma præ fi-*
liis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis. Sin-
gulare bonum Redemptionis Isaias in eo testifi-
cans, ait : *Verè languores nostros ipse tulit, & ini-*
quitates nostras ipse portavit. Singulare quoque
dignitatem ejus, æternus genitor ostendens, à ma-
gnifica gloria clamavit dicens : *Hic est Filius meus*
dilectus, in quo mihi bene complacui. Unus vir
erat, quem Petrus confitens, ait : *Non est aliud*
nomen datum sub celo, in quo oporteat nos salvos
feri. Hanc excellentiæ ejus magnitudinem, Pau-
lus asserit, dicens : *Dominus exaltavit illum, &*
Marc. 1. dedit illi nomen, quod est super omne nomen. Et
quia excellentia virtutis non solum electos homi-
nes, sed etiam cunctos beatos Angelos superat,
Hebræis hunc prædicans Paulus, dicit : *Qui cum*
sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, por-
tansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem pec-
catorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in
excelsis, tanto melior Angelis effectus, quanto dis-
ferentius præ illis nomen hereditavit. Cui enim di-
xit aliquando Angelorum : Filius meus es tu, ego
hodie genui te ? Et rursum : Ego ero illi in pa-
trẽ, & ipse erit mihi in filium. Rectè ergo vir
unus dicitur, cui nemo comparatur. Sed quem
tantum agnovimus, audiamus jam, unde esset.
De Ramatha Sophim, de monte Ephraim. Rama-
matha, Sophim, & Ephraim, Hebræica nomina
sunt, quorum primum in lingua nostra sonat,
Visio consummata : secundum verò, Specula :
tertium denique, Frugifer, sive fructificans, in-
terpretatur. Quæ autem est visio consummata,
nisi Dei omnipotentis cognitio perfecta ? Hanc
perfectè consummatam visionem doctor gentium
insinuat, dicens : *Videmus nunc per speculum in*
enigmate : tunc autem facie ad faciem : nunc co-
gnosco ex parte : tunc autem cognoscam, sicut &
cognitus sum. Et quid in specula, nisi illa Ange-
lorum sublimitas intelligitur ? Specula quippe in
sublimi, ad clariorem visionem eligitur. Rama-
matha autem Sophim rectè dicitur : quia illa condi-
toris nostri perfecta cognitio, à solis illis beatis
civibus haberi potest, qui in superna illa sublimi-
tate consistunt. Jubat quippe æterni luminis in sui
plenitudine, non in imo præsentis exilij, sed de
statu respicitur æternæ sublimitatis. Unde bene
Ramatha Sophim, in monte Ephraim sita perhi-
betur. Quis est enim mons Ephraim, nisi cælum ?
Mons quippe est frugifer, qui æternæ pulchritu-
dinis flores, & fructus indeficientis gaudij, sem-

per profert. Bene autem, & Ramatha, & So-
phim in Ephraim monte sita perhibetur, quia il-
la omnipotentis Dei æterna visio, & altitudo il-
la civium beatorum, non in terra habetur, sed
in cælo. De Ramatha namque sc̄ esse insinuat;
ait : *Sicut novit me Pater, & ego agnosco Pa-*
trẽ. Hinc iterum dicit : *Nemo novit Filium nisi*
Pater, & Patrem nemo novit nisi Filius, & qui
voluerit Filius revelare. De specula, hoc est subli-
mi fuit, qui & Judæos increpans, dicit : *Vos de*
deorsum estis, ego autem de supernis sum : vos de
hoc mundo estis, ego autem non sum de hoc mundo.
De monte Ephraim fuit, qui dicit : *Ego sum pa-*
tris vivens, qui de cælo descendi. De monte Ephraim
eum fuisse Joannes Baptista affirmans, ait : *Qui*
de cælo venit, super omnes est. Hinc Psalmista ait :
A summo cælo egressio ejus. Hinc gentium doctor
ait : *Secundus homo de cælo cælestis.* Vir ergo,
qui unus fuisse asserit, de Ramatha Sophim de
monte Ephraim extitisse perhibetur : quia qui in-
ter omnes natus supra omnes enituit, inde tantus
in terra apparuit, quia de cælo venit. De Rama-
matha quippe Sophim fuit, quia etiam incompara-
bilis hic refulsit, magnitudo tamen excellentiæ
ejus non capitur, nisi ubi ejus perfecta cognitio
æternis civibus exhibetur. Nam hic eum in excel-
lentiæ virtutis aspexerat, qui dicebat : *Quod vi-*
dimus, & audivimus, & manus nostra convicte ave-
runt de verbo vita. Sed quia magnitudinem excel-
lentiæ ejus non viderat, in Ramatha eam no-
bis repromittit, dicens : *Cum apparuerit, similes*
ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est. Po-
test autem hujus montis nomine, beatissima sem-
per virgo Maria Dei genitrix designari : mons
quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitu-
dinem electionis suæ dignitate transcendit. An
non mons sublimis Maria, quæ ut ad conceptio-
nem æterni Verbi pertingeret, meritorum vertice
supra omnes Angelorum choros, usque ad
solum deitatis crexit ? Hujus enim montis præ-
cellentissimam dignitatem, Isaias vaticinans, ait :
Erit in novissimis diebus præparatus mons domus
Domini in vertice montium. Mons quippe in ver-
tice montium fuit, quia altitudo Mariæ supra om-
nes sanctos refulsit. Nam sicut mons altitudinem,
ita domus designat habitationem. Mons quippe
& domus aptè dicitur, quæ dum incomparabili-
bus est illustrata meritis, Dei unigenito, in quo
recumberet, sacrum præparavit uterum. Nam
mons in vertice montium Maria non fieret, si su-
pra Angelorum altitudinem, hanc divina fecun-
ditas non levaret. Et domus Domini non fieret,
si in ejus ventre, per assumptam humanitatem,
verbi divinitas non jaceret. Sed rectè mons fru-
gifer dicitur, de qua optimus fructus, id est, no-
vus homo generatur, quam certè in fecunditatis
suæ gloria pulchram, ornatamque Propheta res-
piciens, ait : *Egredietur virga de radice Jesse, &*
flos de radice ejus ascendet. De hujus namque
montis fructu, David Deo exultans, ait : *Consi-*
teantur tibi populi Deus, consueantur tibi populi
omnes, terra dedit fructum suum. Terra quippe
fructum suum dedit, quia quem Virgo peperit,
non concepit materiali opere, sed sancti Spiritus
obumbratione. Hinc eidem regi, & propheta à
Domino dicitur : *De fructu ventris tui ponam fructus*
per sedem tuam. Hinc Isaias, ait : *Erit fructus*
terre sublimis. Nam quem Virgo genuit, non so-
lum homo sanctus fuit, sed etiam potens Deus.
De hoc fructu ad eandem beatam Virginem, Eli-
sabeth salutante, dicitur : *Benedicta tu in mulieri-*
bus, & benedictus fructus ventris tui. Rectè igitur
mons Ephraim dicitur, quæ dum ineffabili
dignitate divinæ generationis attollitur, in ejus

Röm. 5. d

10an. 17. d

Psal. 44. a

Isa. 53. b

Mat. 8. c

1. Pet. 2. d

Mat. 17. e

A. 4. c

Marc. 1. f

2. Pet. 1. g

Phil. 2. h

Heb. 1. i

Psal. 2. b

Beda

ibid. ut

supra.

1. Cor. 13. d

E

Luc. 1. d

Psal. 131. b

Isa. 4. a

Luc. 1. c

fructu, arida humanae conditionis germina revirescunt. Vir igitur de Ramatha Sophim factus est de monte Ephraim: quia qui per divinitatis suae potentiam Angelos condidit, de carne praecelsae Virginis, formam suscepit humanitatis. Et quia per humanitatem, quam assumpsit, non ex infidelibus, sed ex fidelibus nasci voluit, sequitur: [*Filius Hieroboam, filij Helin, filij Thau, filij Suph.*] Quatuor quippe patrum nomina assignantur: quia dum ex fidele populo Dominus carnem sumpsit, eos per humanitatem patres habuit, quos totidem principalium virtutum gloria illustravit. Unde & non ad infidelem aliquid, sed ad fide-

Gen. 22.

dem Abraham divina promissione dicitur: *In semine tuo benedicentur omnes gentes terra.* Hinc evangelista Matthaeus generationis ejus ordinem

Matt. 1.

textens, ait: *Liber generationis Iesu Christi, filij David, filij Abraham.* Hinc per semetipsum Samaritanæ mulieri loquitur, dicens: *Salus ex Iudaeis est.*

Luc. 3. f.

Hinc Paulus ait: *Quorum adoptio est filiorum, &*

Ioan. 4. c.

gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium,

Rom. 9. a

& promissa quorum patres, ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Quibus profecto, quia & prudentia affuit in cognitione rerum: iustitia, qua cognita, disponere recta cuperent: fortitudo, qua exequi que vellent, bona potuissent: temperantia, per quam discretè cuncta perficeret, aptè quaternario numero designantur. Sequitur: [*Ephraim.*] Qui autem de Ephraim monte asseritur, cur Ephraim esse perhibetur? Sed hoc ad litteram patet, quia videlicet de Ephraim monte esse aliquis potuit, qui de tribu Ephraim natus non fuit. Dicitur ergo Ephraim, ut qui ex loco ostenditur, de stirpe etiam propaginis agnoscat. Quia verò Ephraim fructificans dicitur, rectè hoc persona Redemptoris ad-

Isa. 1. a

scribitur, qui propheta vaticinio praedicatur: *Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.* Nam in praesentia apparet plenitudine temporum, caelestis doctrinae flores, in poma veritatis electorum, & quotquot sibi coniunxit ex humano genere, quasi tot fructus protulit ad aeternitatem: quo in loco dum Redemptoris vita describitur, latenter etiam diaboli perditio demonstratur. Nam de monte Ephraim fuit, & tamen Ephraim non fuit: quia de caelo quidem cecidit, sed arbor pessima bonum fructum non dedit.

Matt. 7.

Ephraim fuit, & tamen Ephraim non fuit: quia de caelo quidem cecidit, sed arbor pessima bonum fructum non dedit.

Qui habebat duas uxores, nomen uni Anna, nomen secunda Phenenna: fueruntque Phenenna filij, Anna vero non erat liberi.

Bed. in Sam. lib. 1. c. 1.

Quid per Phenennam, nisi synagoga exprimitur? Et quid per Annam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Phenenna quippe filij fuisse referuntur: quia cum Redemptor noster in carne apparuit, per legem, quam dederat, per prophetas, quos miserat, editos in fide synagoga filios invenit. Anna autem non erat liberi, quia novitia tunc, & caelesti sponso nuper conjuncta sancta Ecclesia; praedicando adhuc nequaquam pariebat. Unde & ei ejusdem sponsi voce in Cantico dicitur: *Soror nostra parvula est, & ubera non habet.* Vel certè non pro inaequalitate etatis filios non habuisse dicitur, sed per infecunditatem sterilitatis. Que est ergo sterilitas Annae, nisi obduratio Iudaeae? Quae enim dura corda Iudeorum ad Redemptoris fidem convertere non potuit, nimirum sterilis fuit. Sed notandum, quia Phenenna, quae prius parere dicitur, uxor secunda nominatur. Prius quippe synagoga in fide filios edidit, sed tamen dignitate sanctae Ecclesiae minor fuit. Secunda igitur uxor exiit, non tempore conjugalis copulae, sed inaequalitate praerogative. Sequitur:

S. Aug. lib. 17. de Civ. Dei c. 4.

Cant. 8. c.

fructu, arida humanae conditionis germina revirescunt. Vir igitur de Ramatha Sophim factus est de monte Ephraim: quia qui per divinitatis suae potentiam Angelos condidit, de carne praecelsae Virginis, formam suscepit humanitatis. Et quia per humanitatem, quam assumpsit, non ex infidelibus, sed ex fidelibus nasci voluit, sequitur: [*Filius Hieroboam, filij Helin, filij Thau, filij Suph.*] Quatuor quippe patrum nomina assignantur: quia dum ex fidele populo Dominus carnem sumpsit, eos per humanitatem patres habuit, quos totidem principalium virtutum gloria illustravit. Unde & non ad infidelem aliquid, sed ad fide-

A *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

Quae enim spiritalis civitas Redemptoris, nisi scriptura sacra extitit? Haec nimirum civitas suis civibus tot defensionum munimina contulit, quot praecipua: tot arma eis praebuit, quot consilia salutis. Quid autem fuit Redemptori nostro ascendere, nisi in humanitatis forma, divinitatis suae alta revelare? Et quia in sacra scriptura cognoscitur, de civitate sua rectè ascendere perhibetur. Statuti verò dies sunt promissiones de se, in sanctis scripturis posita. Dies quippe sunt, quia ad cognoscendum eum, electis lucent. Statuti quoque dies sunt, quia ab antiquis Patribus in eodem sacro eloquio eos esse positos non ignoramus. Diem namque ascensus ejus praefigebat Moyses, cum dicebat:

B *Prophetam vobis suscitabit Dominus de filiis vestris, tanquam me ipsum audietis. Diem quoque statuebat, qui dicebat: Non desiciet sceptrum de Iuda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Diem hujus ascensus statuens, ait Michaeas: *Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel.* Hinc Isaias ait: *Ecce virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Quotquot enim de illo legis, & Prophetarum promissiones sunt, tot statutos dies ad ejus ascensum intuemur. Nam velut in statutis diebus ascendebat, cum Iudeis dicebat: *Scrutamini*

scripturas, in quibus vos putatis aeternam habere vitam, quia ipsae sunt, quae testimonium perhibent de me. Hinc iterum dicit: *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi, de me enim ille scripsit.* Statutis ergo diebus ascendit, quia promissionum insignia, quae in sanctis scripturis posuit, apparendo monstravit. Possunt autem statuti dies intelligi, promissi in adventu ejus splendores miraculorum. Quos nimirum dies Propheta Isaias statutos intuens, ait: *Dicite pusillanimis: confortamini, & nolite timere: ecce Deus noster ultionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, & salvabit nos. Tunc aperientur oculi caecorum, & aures surdorum audient: tunc saliet, sicut cervus, claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Sed qui dies statutos ad ascensum Redemptoris agnovimus, utrum in eis ascenderit, videamus. Requisite namque à Ioanne, si ipsum, alium expectarent, respondit missis discipulis, & ait: *Ite & dicite Ioanni, quae vidistis & audistis: ceci-*

derunt, claudi ambulant, leprosi mundantur, pauperes evangelizantur: & beatus homo, qui non fuerit scandalizatus in me. Statutis ergo diebus ascendit, qui ut ab electorum suorum cordibus vetusti erroris caliginem pelleret, tot promissorum miraculorum splendoribus radiavit. Sed ascendit, ut adoraret, & immolaret, quia ad hoc cognosci voluit, ut moriendo redimeret, quos vivendo docuisset. Adoravit quippe, quia in exemplum electorum se Deo Patri totum humilem, & abjectum per obedientiam praebuit. Immolavit autem, quia qui nobis exempla humilitatis vivendo dedit, se Deo Patri in ara crucis oblatione, & hostiam tradidit, & quos vivendo docuit, moriendo redemit. Utrumque enim nobis valde necessarium novit, & ideo alterum sine altero non impendit. Nam cum natus esset in Bethleem Iudae, eum fraude Herodes ad interficiendum quaesivit; sed si tunc Redemptor moreretur, immolaret utique, & non adoraret: quia victima moriendo fieret, sed quos morte debebat liberare, nequaquam vivendo docuisset. Et si vivendo nos docens, mori contemneret, profecto adoraret, & non immolaret. Ut ergo adora-

C *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

D *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

E *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

F *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

G *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

H *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

I *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

K *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

L *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

M *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

N *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

O *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

P *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

Q *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

R *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

S *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

T *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

U *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

V *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

X *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

Y *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

Z *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

S. GREGORII
MAGNI
IN
I. REGUM
CAP. I.

ret, persequentem se regem in Ægyptum fugit, & ut immolaret, dissuadenti Petro exprobravit, dicens: *Vade retro satana, non enim scis ea, que Dei sunt, sed que hominum.* Adorare namque se insinuans, ait: *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me.* Hinc item dicit: *Que ei sunt placita, facio semper.* Immolare etiam se insinuans, ait: *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, & iterum sumam eam: nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso.* Potestatem habeo ponendi eam, & iterum sumendi eam, Et paulo post: *Ego sum pastor bonus, qui pono animam meam pro ovibus meis.* Immolare eum Paulus intuens ait: *Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Ascendit ergo, ut adoraret, & immolaret: quia ad hoc se tot miraculis ostendit, ut nos verbis & exemplis instrueret, & mortem nostram motiando superaret. Sed notandum, quia cum ad immolandum Ephrathæus ascendere dicitur, Deus omnipotens, cui immolat, Deus exercituum nominatur. Cur hoc fieri cognoscitur, nisi quia Redemptoris morte non unus Iudaicus populus, sed omnes gentes redimebantur? Quid enim sunt fideles multitudines nationum, nisi Dei omnipotentis exercitus? Hos nimirum exercitus ad regis sui triumphum Psalmista exultare cohortans, ait: *Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis.* Hos convenire item iatuens, dixit: *Omnes gentes quascumque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine, & honorificabunt nomen tuum.* Dicitur ergo Dominus exercituum, quia profecto per mortem Dominicam non solum electa Iudæa colligitur, sed omnes gentes ad Dei omnipotentis servitium perducuntur; quæ dum contra occultos hostes fideles acies virtutum armis robustas ducunt, per gloriam triumphi ad superna regna perveniunt. Locus etiam immolationis declaratur, quia dicitur: *[In Silo.]* Silo enim missus, sive missio interpretatur. Quid namque per hanc missionem, nisi summi patris in unigenito præceptum obedientiæ designatur? Quid est etiam quoddam in Silo immolare dicitur, nisi quia non aliter se morti dedit, quam à Patre mandatum habuit? Non quippe immolare in Silo, si aliter moreretur, quam præceptum à Patre habuisset. Unde & per semetipsum dixit: *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Hinc Paulus ait: *Factus obediens Patri usque ad mortem crucis.* In Silo igitur & adoravit, & immolavit: quia tam vivendo, quam moriendo, Patris sui voluntatem fecit. Sequitur:

Erant ibi duo filij Heli, Ophni, & Phinees, sacerdotes Domini.

De quibus rectè quæritur, cur dicantur sacerdotes Domini, qui non valde inferius Belial filij esse referuntur? Sed si ad litteram simpliciter istud de Heli filiis quæritur, facile responderetur: quia eo tempore sacerdotes Domini dicti sunt, quando simulacrorum sacerdotes ex deorum falsorum nominibus censentur. Cum ergo dicuntur sacerdotes Domini, per insignia fidei, à simulacrorum cultoribus discernantur. His enim verbis eorum fides, & non vita prædicatur: quia & pravitate operis, sed non errabant in fide conditionis. Quod tamen & tempore divinæ incarnationis Iudæa prælati convenienter adscribitur. Qui nimirum sacerdotes duo esse referuntur, & hoc ipsum non refertur ad virtutis laudem, sed ad calliditatis reprehensionem. Unde & per semetipsum Dominus eis comminatur, dicens: *Vae vobis Scribae & Pharisee hypocrite, qui similes estis sepulcris dealbatis, que a foris videntur pulchra, intus sunt plena ossibus mortuorum.* Sed quid est, quoddam ibi esse

referuntur? Si enim Silo, id est, missio, illam summi Patris præceptionem significat, quomodo prælati Iudæa ibi fuerunt, qui cum, cui inuncta fuit, non recipiendo venerati sunt, sed expellendo peremerunt? Ibi tamen fuerunt, quia etsi crudeliter sævierunt in mortem Domini, ex illa tamen crudelitate non sunt consecuti, quod sæviendo statuerunt, sed æterni Patris consilium in ejus unigeniti morte complebant. Consilium namque eorum fuit, ut eum idem morti traderent, ne in ipsum populum credere potuisset; sed qui persecutores suos inunctæ sibi paternæ præceptionis adjuutores habebat, mortuus surrexit, & omnis mundus in eum credit. Ibi enim erant filij Heli, Ophni, & Phinees, id est, in missione: quia Redemptor noster ad implendam Patris sui voluntatem, Iudæorum prælatos fautores habuit; quamquam ipsi se ei nequaquam favore crederent, quem occidere non pavissent. Unde & sequitur:

Venit ergo dies, & immolavit Helcana, deditque Phenenna, & filiis, & filiabus ejus partes.

Quem diem istum esse credimus, nisi quem scripturæ sacræ testimonio Esaias statuit, dicens: *Tanquam ovis ad occisionem ducetur, & sicut agnus coram se tondebat, & non aperiet os suum?* Venit quippe dies, cum claritas promissi oraculi tempus ostendit Dominicæ passionis. Tunc immolavit Helcana, quia se Redemptor noster æterno Patri in sacrificio nostræ absolutionis, per mortem crucis obtulit. Tunc Phenenna, & filij, & filiabus ejus dedit partes, quia nimirum electos Iudæa, quos apud inferos reperit, ad paradisi gaudia reportavit. Partes quippe eorum, sunt dona iudiciorum perennium. Unde & Psalmista fortis tuæ situm eligens, ait: *Portio mea Domine sit in terra viventium.* Bene autem seorsum Phenenna, & filij & filia seorsum in accipiendis partibus nominantur. Phenenna quippe doctores Iudæa significat, filij verò validiores auditores ejus, filia autem infirmiores, ipsius subditos designant. Seorsum ergo mater, & filij, & filia memorantur: quia propter disparia electorum veterum merita, aequalia eorum præmia non fuerunt. Sequitur:

Anne autem dedit partem unam tristis: quia Annam diligebat.

Quid est, quoddam cum partes Phenenna, & filij, & filiabus dedit, tristis nequaquam fuit: cum verò partem unam Annæ tribuit, tristis fuisse perhibetur? Sed quid est una pars Annæ, nisi temporalis afflictio sanctæ Ecclesiæ? Hanc namque ei partem dabat, cum dicebat: *Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos verò contristabimini.* Hanc partem ei dabat, cum Ananias Paulum commendaret, dicens: *Vade, quia vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel: ego enim ostendam ei, quanta eum oporteat pro nomine meo pati.* Unde in ejus acceptio- ne idem doctor gentium gloriatur, dicens: *Adimpleo ea, que desunt passionum Christi in corpore meo.* Hinc iterum dicit: *Ego stigmata Iesu in corpore meo porto.* Hinc ait: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Unam quippe partem à sponso susceperat, qui gloriari in sola cruce disponebat. Cum ergo partes Phenenna tribuit, Helcana tristis non fuit; quia Redemptor noster electos synagoga, post mortis triumphum, paradisi gaudiis jam latus reddidit.

Idem. 2.

c

Idem 16

d

Ioan. 6. d

Idem 3.

d

Ioan. 20.

b

Ephes. 5.

a

Isa. 45. a

Idem 35.

b

1. a. 12. d

Phil. 2. a

104. 11. f

Esa. 53. c

Isa. 14. x

S. Aug.

ad Pro-

bu in fi.

104. 16. f

ad. 9. c

Col. 1. d

Gal. 6. d

Ibidem.

Mat. 23.

c

Luc. 11. f

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

c

Annæ autem partem tristis tribuit, quia non compati ei non poterat, quam mortis conjugem relinquere, & crucis heredem. Unde & patiente Stephano, apertis caelis, Iesus stare perhibetur. Stare enim ejus compati est. Quod autem subditur, [*quia Annam diligebat,*] utriusque rei causa intelligi convenienter potest. Nam sive hunc ideo tristem esse quis accipiat, quia Annam diligebat, sive idcirco ei partem unam tribuisse, à bono intellectu non vacat. Si enim non diligeret, compati ejus passionibus nequaquam veller. Nam cur illa de Ægypto educitur, nisi quia ad passionem invitatur? Sed ei lacte, & melle emanantia loca promittuntur. Bene igitur cum ei partem unam dare dicitur, diligere eam perhibetur: quia nimirum Redemptor noster sanctæ Ecclesiæ, etsi crucis suæ laborem credidit, excellentiora ei valde in cælo constituit dona retributionis. Cujus nimirum passionis incrementa edificans subdit, atque ait:

Dominus autem concluderat vulvam ejus. Affligebat quoque eam amula ejus, & vehementer angebat in tantum, ut exprobraret ei, quia concluderat Dominus vulvam ejus.

Vulvam quippe sanctæ Ecclesiæ Dominus claudit, quia summo ejus judicio repulum Iudæorum populum in Redemptoris nostri fide generare non potuit. Quam nimirum ejus æmula afflixit, quia contra eam synagoga minis, atque exprobrationibus sævit. Sed ei, quam nec minæ, neque contumeliæ fregerant, etiam tormento pœnas inferebat. Bene itaque eam non solum affligere, sed vehementer angere perhibetur: quia repulla Iudæa, contra electam Ecclesiam cum terrore minarum, movit, & plagis cædit. Unde & de persequente tunc Saulo, in Apostolorum actibus dicitur: *Saulus adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & perivit ab eo epistolas in Damascum, ut si quos inveniret hujus via viros, vinctos perduceret in Hierusalem.* Qui enim minas, & cædes spirabat, nimirum eam, quam non bene æmulabatur, Ecclesiam non solum affligebat, sed etiam angebat. Nam ejus æmulum se fuisse fatetur, dicens: *Audistis enim aliquando conversationem meam in Iudæismo, quomodo supra modum persequeretur Ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudæismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens patrum meorum traditionum.* Et quia in tantæ damnationis profundum Iudæa cecidit, ut inde lætetur, quod æterna Dei animadversione projicitur, subjunctum est: *In tantum, ut exprobraret ei, quod Dominus concludisset vulvam ejus.* Adhuc quippe pro magno habebat, quod converti ad fidem non prævalebit. Quasi ergo magnitudinem cæcitate ejus, Propheta admirans, ait: Tanta caligine erroris deprimitur, ut inde bonis insultet, quod ipsa bona fieri ultra non potest. Cui profecto pereunt quia sancta Ecclesia condoluit, sequitur:

Porro Anna flebat.

Nam & doloris sui lamenta protulit, dicens: *Tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordis meo: optabam quidem & ipse anathema fieri pro fratribus meis à Christo, qui sunt cognati mei secundum carnem.* Et quia de eorum conversione gaudium non recepit, subditur:

Et cibum non capiebat.

Cibum denique caperet, si de Iudæa integra conversione lætitiæ refectioem habuisset. Quæ ergo fleuit, cibum non accepit, quia quæ de percunte Iudæa doluit, de ejus salute gaudium non

recepit. Sed cibum lætitiæ, qui de Judæorum conversione non datur sanctæ Ecclesiæ, per sponsi cohortationem porrigitur. Nam verba prædicationis ejus, etsi auditores non recipiant reprobi, non tamen vacant à mercede retributionis. Omnipotens enim Deus, & hoc remunerat, quod sine reproborum profectu reprobis impenditur, & quod electis prædicatoribus adversitatis ingerunt, per libram æqui examinis in lucro eis pensat retributionis. Unde aptè subinfertur:

Dixit ergo ei Helcana vir suus: Anna cur flet? Et quare non comedis? Et quam obrem affligitur cor tuum? Numquid non ego melior sum tibi, quam decem filij?

Quasi ergo per internæ inspirationis solatium menti doctoris Redemptor dicat: Frustra de amisso lucro prædicationis quereris, quæ est abundantior fructum recipis, quod affectum charitatis etiam inimicis impendis. Inde igitur doles, unde gaudere debuisses. Et quia ipse est electorum premium, interrogat dicens: *[Numquid non ego melior sum tibi, quam decem filij?]* Decem namque filios Anna pareret, si primitiva Ecclesia Iudæorum populum sub decalogo legis positum in fide genuisset. Et quia nonnulli prædicando profunt aliis, qui per multa displicent conditori, ratione ostenditur, quia melior vir suus Annæ, quam decem filij sunt. Potest autem & per hoc quod cur flet, inquiritur, ipsius Iudæa perditio designari. Quasi dicat: Otiosè plangitur, cui justorum prece nequaquam indulgetur. Cum ergo subsequenter interrogat: *[Quare non comedis?]* profecto ei gaudium de conversione gentilitatis intimatur. Quasi ergo dicat: Cum orbem universum parere debeas, frustra non gaudes, quod ea, quæ projecta est, erroris tenebras non relinquat. Sequitur:

Surrexit ergo Anna, postquam comederat, & biberat in Silo, Heli sacerdote sedente super sella ante postes templi Domini: & cum esset amaro animo, oravit ad Dominum flens largiter, & votum vorvit.

Quid enim fuit tunc sanctæ Ecclesiæ manducare, nisi cibum solatij divina cohortatione suscipere? Et bibere ei quid exitit, nisi de infusa sibi internæ consolationis suavitate gaudere. Nam si cibum confortat, potus exhilarat, cibum ergo fumimus, quando visis æternis præmiis, inter adversa roboramur. Et quasi post cibum bibimus, quia ubi se mens electi in æternorum bonorum cogitatione roborat, eò copiosius gaudet inter magna adversa, quæ sustinet, quod magnis laboribus ampliores repositas in cælo retributiones videt. Audax quippe superna refectio tunc redita, vires renovat, ut tantò fortius terrena despiciat, quantò eam supernorum amor exaltat. Bene itaque postquam manducavit, & bibit, surgere Anna memoratur. Surrexit namque, quia ad prædicationis instantiam animum reformavit. Et quia Judaicus populus adhuc sacrificiorum ritus, adhuc & honorem legalis magisterij, & sublimitatem pontificalis dignitatis habebat, super sellam Heli sacerdos sedere perhibetur. Quod tamen legis magisterium, quia non spiritualiter, sed carnaliter, exhibere poterat: non intra templum, sed ante postes templi sedebat. Quid est enim templum Domini, nisi spiritualis intelligentia sanctarum scripturarum? Postes autem templi sunt Lex & Prophetia. Unde & in monte Dominus in medio Moyse & Helie transfiguratus apparuit: quia tunc divinitatis ejus splendor aspicitur, cum non in occidente littera, sed in spi-

Ab. 7. g

Act. 9. a
Gal. 1. cIdem li.
33.
Moral.
in expe-
sitione.
412Gal. 1. c
Rom. 9. c

1. Reg. 6

Mat. 17.

Luc. 9. b

2. Petr.

1. A

ritalis legis & prophetiæ significatione, ejus sacramenta requiruntur. Heli ergo sedebat ante postes templi, id est, foris, quia doctores synagogæ à spiritali scripturarum intelligentia expulsi erant, & tamen in subversione subjecti populi, auctoritatem habebant magisterij, & dignitatem prælationis. Anna autem amaro animo flevisse scribitur. Et quia potum Annæ ad lætitiâ retulimus sanctæ Ecclesiæ, quæ lætari ostenditur, amaro animo flevisse quo modo narratur? Sed rationabiliter intelligi potest, quia ad lætandum hanc contemplatio supernæ retributionis extulerat, & compassio repulsæ Judææ in amaritudinem animi afficiendo concitavit. Inter turbines quippe magnæ persecutionis deprehensa, revelatis sibi supernis præmiis, exultavit, sed in amaritudinem incidit, quia electum prius populum perire conspexit. Unde & orans largiter flere describitur, ut tantæ affectionis munere, populi sui salutem à Domino impetrare potuisset. Potest & hoc totum aliter intelligi. Nam in Silo, id est, in ministerio, quo missa est, manducavit; quia etsi omnem Judæorum populum lucrifacere non potuit, plures tamen ex eo ad Redemptoris fidem prædicando convertit. Unde & prædicante Petro, una die quinque millia hominum, altera verò, tria millia crediderunt. Et quia quod bibimus, facilius glutire possumus, quàm quod manducamus, manducavit Anna & bibit, quia difficile alios, alios verò facile prædicando convertit. Nam & ad prædicam Petri prædicationem plura millia uno momento crediderunt, sed Paulus non ante credidit, quàm ipsi prædicatores per minas, & cædes vehementer obstitit. Postquam autem manducavit, & bibit in Silo Anna, surrexit: quia ut eos, qui erant prædestinati ad æternam vitam, de Judæa abstulit, sese ad prædicationem gentium preparavit. Sed qualem gignere appetebat, ostenditur per hoc, quod additum est. Et votum vovit, dicens:

Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famule tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus, dederisque servæ tuæ sexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ suæ, & novacula non ascendet super caput ejus.

Quid est, quod Anna virilem sexum à Domino postulat, nisi quia eos, quos sancta Ecclesia parere prædicando appetit, Evangelica perfectione fortes esse concupiscit? In comparatione quippe evangelicæ perfectionis, opera illa legis, quæ videbantur fortia, non fuerunt fortia, sed infirma. Ibi enim mandatum est: *Diligas proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* In Evangelio autem Dominus præcipit, dicens: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.* Ibi immunditia fornicationis à corpore reciditur, ut fortitudo conversationis, quasi virili sexu præcellat, etiam à corde immunda cogitatio reseceatur: *Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, jam moechatus est eam in corde suo.* Synagoga igitur, quæ infirmitate præceptorum Judaicum populum genuit, non peperit sexum virilem, sed potius muliebrem. Anna itaque dum virilem sexum sibi dari à Domino postulat, quid aliud exoptare cernitur, nisi tales per Evangelium gignere, qui fortes appareant, & exteriori munditia corporis, & interna charitate? Et quia de conversione gentilium humanam gloriam prædicatorum ordo non appetit, subjectum est: *[Dabo eum Domino omnibus diebus vitæ suæ.]* Domino namque filium dat, qui de eo, quem prædicando gignit, aliquid suis laudibus non usurpat. Omnibus quoque diebus vitæ suæ hunc Domino tribuit, qui de virtutibus, in quibus subditus meliorando proficit, propriis favoribus nihil adscribit. Dies namque vitæ electi subdi-

ti sanctæ virtutes sunt, quæ ejus animam coruscando illuminant, ne in via cælestis patriæ vitiorum nocte tenebrescat. Sed perfectus ordo prædicatoris, dum favores de lucro prædicationis habere despicit, subditorum temporalia bona ambiendo, non tollit. Unde bene quoque illic subditur: *[Et novacula non ascendet super caput ejus.]* Novacula cum super caput ascendit, capillos radit. Quid enim per capillos, qui corpori superfluum, nisi abundans terrenæ substantiæ copia designatur? Et quid per novacula, nisi malorum pastorum cupiditas exprimitur? Quia novacula nati filij caput raditur, cum bona subditorum per prædicatorum cupiditatem rapiuntur: Hinc namque & delinquenti Judææ per Prophetam dicitur: *Pastores in lapi vestere non relinquentes in mane.*

Vespere namque pastores lupi sunt: quia intenebrescente, atque decretescente in fine isto seculo, rapere subditorum bona non metuunt. Qui in mane non relinquit, quia dum temporalibus inhiant, inalescente adventu futuri judicij, danda sibi præmia non retervant. Quos nimirum Michæas denotat, dicens: *Propheta, qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificent super eum prelium.* Propheta quippe populum Domini seducunt, cum prædicatores reprobi auditorum suorum judicia confundunt. Et mordentes dentibus pacem nunciant: quia in appetitu suæ rapacitatis, dum terrena flagitiosorum dona suscipiunt, eis divine indulgentiæ securitatem pollicentur. Super ipsos autem prælium sanctificant, qui in ore eorum aliquid non dant: quia iustos etiam districtis sententiis terrent, qui eis pro voto terrena non exhibent. Qui nimirum super caput filij novacula ponunt, dum prætextu charitatis cælestia prædicant, ut eis terrena pro cupiditatem tollant. Hanc certè novacula, quod sancta Ecclesia in prædam subditorum non habeat, doctor egregius in semetipso ostendit, dicens: *Non quæro datum, sed quæro fructum.* Hinc item dicit: *Qui Evangelium annunciat, de Evangelio vivat.* Ego autem non sum usus hac potestate. Qui enim necessaria non curat à subditis alimenta percipere, ostendit planè, quia mundani contemptus sublimitate, lucra turpia, & illicita dona confutaret. Anna igitur dum novacula non ascensuram super caput filij voverit, aperte mores sanctæ Ecclesiæ insinuat, quæ ad æternam vitam electos loquendo paritur, sed temporalia bona eorum per avaritiam numquam tollit. Sed quia hoc de Anna adhuc vovente, & non pariente dicitur, aptè subinfertur:

Factum est autem, dum illa multiplicaret preces coram Domino, ut Heli observaret os ejus.

Quid fuit sanctæ Ecclesiæ pro parienti desiderio preces coram Domino multiplicare, nisi assiduis orationibus pro convertenda synagoga insistere? Et quid Judaico sacerdotio os ejus observare, nisi prædicationi sanctæ Ecclesiæ insidiari? Os namque ejus observavit, quia rectam prædicationem fidei reprehendere vehementer studuit. Bene autem tunc os ejus observasse dicitur, cum illa preces multiplicaret: quia tantò callidius ei nocere studuit, quantò majora ejus desideria in prædicationis instantia recognovit. Denique os ejus non observaret, sed attenderet, si prædicationem fidei nostræ ad salutis suæ fructum audire voluisset. Sequitur:

Porrò Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia ejus movebantur, & vox penitus non audiebatur.

Quid est aliud cor sanctæ Ecclesiæ, nisi ea, quæ intra se est, devota, & erudita beatitudo fidelium? In corde autem suo Anna locuta est: quia sanctæ Ecclesiæ prædicationi eis tantum profuit, qui voto lumini

Act. 4. a
Act. 2. f

S. Aug. 1.
8. in Ps.
51. l. m.

Soph. 3. a

Mich. 3. b

Hier. 6. c

23. a

Esai. 6. d

Ezec. 13.

a. 9. 3. a

Malac. 1.

2. b. c

Phil. 4. c.

1. Cor. 1. b

Levi.

19. d

Mat. 5. g

Luc. 6. d

Rom. 12.

d

Luc. 23. c

Act. 7. e

Mat. 5. d

ne illustrandi erant ex divina prædeterminatione. A Quid verò est motus labiorum, nisi signorum promotio in sanctis prædicatoribus? Qui profectò, etsi velut foris loquentia labia, & in imo stare videbantur, dum cæcis visum, auditum surdis, vitam mortuis dabant, magnos utique meritorum motus exhibebant. Unde & illud ingens labium sanctæ Ecclesie, dum loquens velut in imo stare videretur, quia non solum verbo, & conversatione humilis erat, sed & signorum potestate sublimis, ut motus sui, usque ad cælum se extulit, dicens: *Nostra conversatio in cælis est.* Heli itaque tantum Annæ labia mota conspexit, & vocem penitus non audivit: quia Judaicum sacerdotium opera Apostolorum miratus est, sed ex eorum prædicatione non est promotus in salutem. Vox itaque Annæ non audiebatur, quia & si signorum offensione sancta B Ecclesia mirabilis erat, dum prædicationis verba protulit, ad amorem Redemptoris extraneos accendit. Sed quid de ea sentiat Heli, quam non intelligit? Sequitur:

Aestimavit eam igitur Heli temulentam.

Hoc nimirum etiam juxta historiam Actuum Apostolorum agnovimus, quia diebus Pentecostes sancti Apostoli ebrj crediti sunt, cum accepta sancti Spiritus plenitudine, Christi magnalia omni lingua loquerentur. Spiritualiter autem sancta Ecclesia ebrja creditur, quam Judæa non aestimat vera asserere, sed hæretica, & falsa prædicare. Ebrja tamen erat, non potatione erroris, sed repletione Spiritus sancti. Etenim mutare cor, mentem alienare consuevit ebrietas. Mutato autem corde pergebat, qui nuper domos intrans, fideles quosque minis terrenis, cædibus lanians, jam cum, quem persecutus Jesum fuerat, verum esse omnipotentis Dei filium prædicabat. Unde & superioris sensus insaniam sese perdidisse glorians, dicit: *Qui prius sui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci.* Aliud cor se accepisse testificans, ait: *Nos autem sensum Christi habemus.* Unde & tantò attentius prædicabat, quantò in sensu Christi vim majoris dilectionis acceperat. Sed dum ardens sancta Ecclesia diligeret, dum fiducialiter ea, quæ diligebat prædicaret, Judæorum sacerdotium ejus verba in onere impatientiæ, non in suavitate devotionis habuit. Quare & sequitur:

Dixitque ei: Usquequo ebrja eris?

Et quia ei silentium indicere tentavit, adjunxit:

Digere paulisper vinum, quo mades.

Vinum, quo maderet Anna, digereret, si à fervore prædicationis sancta Ecclesia Judæorum minis victa, tepuisset. Et quia ultro prædicationis sensum ei subtrahere nitentur, vinum Anna paulisper digere jubetur. An non digere Annam Heli tunc jussit, cum Judæorum principes, cæsis Apostolis, denunciaverunt, dicentes, ne ultra loquerentur in nomine Jesu? Sed quia illud, quo maderet, digere vinum noluerunt, respondentes, dixerunt: *Obedire oportet magis Deo, quam hominibus.* Et iterum: *Non possumus que vidimus, & audivimus non loqui.* Sed quia sancta Ecclesia inter verba libertatis, virtutem manufactudinis custodivit, sequitur:

Nequaquam, domine mi.

Dominum namque vocavit, cui ministerium prædicationis exhibuit, sed Dominum vocans, ebrjam se esse abnegat, ut superiori ordini ex humilitate se subderet, & falsæ objectioni ex veritate contraret. Dominum namque eum vocans, honoravit: & ebrjam se esse abnegans, quod non erat,

S. Greg. Tom. III.

fatis humiliter ostendit. Potest autem ebrietatis ob- A jectio erga sanctam Ecclesiam aliter accipi. Nam dum ministerio Evangelicæ prædicationis insistet, dum ex lucro credentium, in magnam populorum gloriam veniret, eam sacerdotes Judæorum non putabant æternorum bonorum culmen appetere, sed terrenæ sublimitatis gloriam desiderare. Dum ergo ebrja vocatur, everso statu mentis, cælestia postponere, & appetere terrena reprehenditur. Sed quæ labentia bona sæculi despexit, dicit: *[Nequaquam domine mi. Nam mulier infelix nimis ego sum.]* Quasi dicat: Tu me labentis mundi felicitatem appetere cogitas, sed ego tantò infeliciorem me video, quantò felicitatis meæ gaudia hinc longius recognosco. Quia verò illic me futuram felicem credo, hic eò valde me infelicem arbitror, quò ad gloriam nullam concupisco. Mulier quippe sancta Ecclesia dicitur, pro fecunditate, infelix nimis pro fortitudine: quia & orbem verbo paritura erat, & orbis gloriam non posset perfectè despiciere, si non eam supernus amor, mira fortitudine corroboraret: vel nimis infelix fuit, quia de perditione populi sui non parum doluit. Quam profectò sapiens Salomon vehementer admirans, ait: *Mulierem fortem quis inveniet?* Quo in loco etiam notandum est, quia non dicit mulier infelix, sed nimis ego sum. Nimis namque infelix fuit, cui nullum de sæculo blandimentum placuit. Vel certè nimis infelicein se asserit, quæ se ab æternæ vitæ gaudiis expulsum, per primæ culpæ meritum meminit, ad quæ redire non prævalet, nisi per multas vitæ hujus tribulationes. Non enim nimis infelix existeret, si ad perditam paradisi gaudia sine præsentis tribulatione reverti potuisset. Hinc namque Paulus, nimis hujus infelicitatis ærumnam inevitabilem ostendens, dicit: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Ac si ergo detrahenti sibi Judaico sacerdotio, sancta Ecclesia respondens, dicat: Tu mihi regnum adscribis in felicitate temporis, sed meum illud est, ad quod non pertingitur, nisi ex afflictione multæ tribulationis. Sequitur:

Vinum, et omne, quod inebriare potest, non bibi.

Vinum namque non bibit, quia de prædicationis officio temporalia lucra non petiit. Aliud, quod inebriare potest, non bibit, quam in lapsum vitiorum, carnis concupiscentia non evertit. Juxta superiorem verò sententiam vinum non bibit, quæ aliquid pravitatis hæreticæ non habuit in refectione. Aliud, quod inebriare potest, biberet, si de verbi facundia decepta tumuisset. Quia verò recta intentione vera docuit, subdens, ait:

Sed effudi animam meam in conspectu Domini.

In conspectu namque Domini animam effundere, est conceptam in mente verbi Dei scientiam, pro solo conditoris amore predicare. Anima quippe effunditur, cum innatus verbi Dei intellectus, ad utilitatem audientium divulgatur. Quisquis enim pro humanis favoribus, quisquis pro terreno commodo, verbum Dei prædicat, quia res alia de prædicatione attenditur, in conspectu Domini verbum illud animæ non profertur. Quare & doctor gentium asserit, dicens: *Non sumus, sicut plurimi adulterantes verbum Dei, sed sicut ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur.* Anna ergo in conspectu Domini animam suam effudit: quia sancta Ecclesia in virtutum omnium culmine perfecta, in eruditione fidelium magna facundia verba protulit: sed ex vitæ verbis soli Deo placere desideravit. Cujus prædicationis etiam ministerium commendat, dicens:

S. GREG. TOM. III.

Ne putes ancillam tuam quasi unam de filiabus Belial : quia ex multitudine doloris, & mœroris mei locuta sum usque in presens.

Quasi dicat: Quæ tibi æternæ vitæ bona loquitur, velut idololatra despici non meretur. Ancillam quoque suam se esse asserit, ut cognoscat ex nomine ministerij, quia ad æterna ei appetit lucra famulari. Sequitur: [Quia ex multitudine mœroris, & doloris locuta sum usque in presens.] Quasi apertius loquatur, & dicat: Hinc agnosce, quod nihil à malo spiritu habeam, quia ex multa pœna perfectionis, ad loquendum venio, & prædicationis instantiam, nullis pœnis victa derelinquo. Potest etiam dolor Annæ ad affectionem sanctæ Ecclesiæ, mœror ejus referri ad passionem. Ex multitudine quidem locuta est, quæ pereunti Judaico populo, verbum prædicationis protulit ex affectu compassio-

Rom. 9. 4

nis. Quod Paulus insinuat, dicens: Veritatem dico in Christo Iesu, non mentior, testimonium perhibente mihi conscientia mea in Spiritu sancto, quoniam tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo: optabam ego ipse anathema esse pro fratribus meis à Christo, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ. Sed qui se ex multitudine doloris loqui insinuat, an ex multitudine loquatur, dicat: A Judæis quinquies quadragenas, una minus accepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum. Sancta verò Ecclesia patienter adversa tolerans, humiliter innocentie, & veritatis suæ virtutem manifestans, quibusdam Judææ sacerdotibus bonum prædicationis suæ loquendo persuasit, Quare & subditur:

2. Cor. 11. f

Tunc ait Heli: Vade in pace, det tibi Deus Israel petitionem quam rogasti eum.

Prius quippe Heli oranti Annæ proliis contumeliosius contradixit, postea verò in ejus sibi devotione complacuit. Quid est hoc, nisi quod Judaicum sacerdotium, & per alios sui officij ministros prædicanti Ecclesiæ obstitit: & per alios cognitæ demum fidei nostræ veritati consensit? Nam de obstitentibus dicitur, qui cæsis denunciaverunt Apostolis, dicentes, ne ultra loquerentur in nomine Jesu. De consentientibus autem, idem Lucas meminit, dicens: Plurima turba sacerdotum obediebat fidei. Tunc ergo Heli pro voto fecunditatis Annæ precatus est, cum sacerdotum plurima illa turba fidei obediens, per prædicationem sanctæ Ecclesiæ electorum numerum multiplicari desideravit. Quam certè in pace ire optavit: quia fructum prædicationis eam desideravit consequi, sine dolore passionis. Et quia in eorum voto sancta Ecclesia sibi complacuit. Sequitur:

Ad. 5. g Ad. 6. b

Viam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis.

Quasi dicat: Juxta intuitum desiderij tui, opus ministerij mei subsequatur gratia divinæ dispensationis. Sequitur:

Et abiit mulier in viam suam, et comedit, et bibit, vultusque eius non sunt amplius in diversa mutati.

Ab. 13. 8

In viam suam mulier abiit: quia sancta Ecclesia verbum fidei gentibus prædicavit. Quod & Apostoli Judæis comminantes, dicunt: Quia indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. Quæ bene mulier tunc dicitur, cum recedit, quia per prædicationem Redemptoris, exhibitura erat in gentibus fructum magnæ fecunditatis. Comedit autem, & bibit, & tamen vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati, quia magna lucra de conversione gentium habuit, sed persecutio-

nem, quam in Judæa passa fuerat, etiam in gentibus invenit. Sed ordine quo abierit edisserens, ait:

Et surrexerunt mane, et adoraverunt coram Domino: reversique sunt, et venerunt in domum suam, in Ramatha.

Quid est autem quod supra de sola Anna singulariter dicitur: Abiit mulier in viam suam: nunc verò pluraliter: Surrexerunt mane, nisi ut cum viro descendere cognoscat? Et quia vir sanctæ Ecclesiæ Redemptor humani generis est, qui jam ad cælos ascenderit, cum ipsam Judæam incredulitatis suæ caligine obrutam relinquebat, quo modo de Anna, & de viro suo Helcana intelligi in Christi & Ecclesiæ typo nunc potest, quod simul mane surrexerent, & in civitatem suam pariter redirent? Sed quia civitatem Ramatha, cælestem patriam designare jam diximus, quomodo hoc sanctæ Ecclesiæ convenit, quæ statim ut à Judæorum prædicatione cessavit, ad cælestem patriam non ascendit? Verum quia reurgens à mortuis Dominus, missis in prædicatione doctoribus loquitur, dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi: absurdum non est, ut cum eo sancta Ecclesia surgere, & reverti sentiantur. Qui enim electos suos per spiritalem præsentiam numquam deserit, & cum stantibus permanet, & cum abeuntibus recedit. Ramatha verò cælestem patriam designate diximus, sed quod nihil aliud significare possit, non diximus. Quid ergo aliud hoc in loco significat, nisi adimpletionem prophetiæ in gentium vocatione? Ramatha quippe visio consummata dicitur, ut jam diximus. Quid verò est gentiū jam impleta vocatio, nisi prophetarum visio consummata? Nam visionem assebat, sed non consummatam, qui de futuro adhuc, quod viderat, pronunciabat, dicens: Omnes gentes, quascumque fecisti venient, & adorabunt coram te, Domine. Hinc item repromittit, dicens: Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei. Visio igitur consummata rectè prophetarum promissio dicitur, quia nimirum, auctore Deo, juxta eorum oracula, in Redemptorem humani generis omnes gentes crediderunt. Mane autem cum viro suo Anna surge dicitur: quia sancta Ecclesia in exortu interni luminis ad gentes transit cum verbo prædicationis. Vel mane surgit, quod Judæam in nocte infidelitatis deseruit. Mane etiam surgit, quia prosperum iter in conversione gentium invenit. Et coram Domino adoravit, quia in repulsione synagogæ incomprehensibile judicium venerata est omnipotentis Dei. Adoravit quippe, & recessit, quia cum à gentis suæ prædicatione pro sola Dei omnipotentis ordinatione recederet, divino judicio per obedientiam obsecuta est, quod penetrare intelligendo non potuit. Adorans autem reversa est, quia ministerium prædicationis in vocatione gentium adimplere proposuit, sed tantum ejusdem prædicationis modum in superna contemplatione quaesivit. Reverti enim prædicatoribus, est ad divinæ contemplationis lumen recurrere. Inde quippe lucem hauriunt, qua & ad venerationem fidelium luceant, & quam loquendo, auditorum suorum mentibus infundant. Hinc namque est, quod prædicator egregius ante ad tertij cæli secreta suscollitur, & sic terrena disponere perhibetur, & paradisi secreta ingrediens verba percipit, quæ non licet homini loqui, ut discernere, & loqui utiliter foris possit. Anna ergo reversa memoratur: quia sancta Ecclesia dum terrena disposuit, qualiter sint eadem terrena disponenda, in ea, ad quam sepe revertitur, Dei contemplatione instruitur. Et tunc demum in domum suam venit: quia in auditorum devotione collocare se potuit, cum accedendi ad eos modum,

Matt. ult. d

8. Hier. de nominib. Hebræicis. 1. Reg. 1. Reg. p. 85.

Psal. 71.

8. Aug. rom. 3. de hæres. 1. lib. 12. c. 2. 3. 4. 28. 34. 10. 7. de anima, 1. eius oratione. 4. cap. 8. 2. Cor. 13.

fulsum revertendo cognovit. Domum namque sanctæ primitivæ Ecclesiæ gentium devotio extruxit, quam, dum sibi in eis condidit, custodia sollicitudine inhabitavit. Quæ videlicet domus posita in visione consummata describitur: quia non antè condi potuit, quàm vocationis ejus prædictum à Prophetis tempus advenit. Sequitur:

Cognovit autem Helcana Annam conjugem suam, & recordatus est eius Dominus.

Helcana Annam conjugem suam tunc cognovit, cum Redemptor noster præfinitum tempus vocandæ gentilitatis aspexit, quo dum novæ sponse, sanctæ videlicet Ecclesiæ gremio gratiam superni amoris infunderet, novam ex ea prolem fidelium generaret. Nam velut nondum cognoscebat eam, cum volentes transire in Asiam prædicatores, à Spiritu sancto prohibiti sunt. Hinc est, quòd cum ad prædicationem Judææ discipulos suos mitteret, per semetipsam veritas prohibet, dicens: *In viam gentium non abieritis, & in civitates Samaritanorum non intraveritis.* Quando autem cognovit Annam conjugem suam Helcana, tunc recordatus est ejus Dominus, quia gentilitas tunc venisse in Dei memoriam visa est, cum sancta Ecclesia verbo Dei per amoris gratiam conjuncta, in salute visitatur. Quid est hoc loco circulus dierum, nisi innumeris sancti Spiritus offensâ radiis manifestatio divinæ voluntatis? Quæ profectò dum prædicatorum suorum mentibus, in contemplatione suspensis, claritates supernæ dispositionis innumeras exhibet, nimirum veluti plures dies, temporum circulus clausas tenet. Circulus quippe dierum Annæ conceptum prævenit, quia sanctæ Ecclesiæ verbum Dei ad docendum non antè infunditur, quàm ab ea supernæ dispositionis radij plenius agnoscantur. Quæ concipiens filium peperit, quia ij, quos in fide Redemptoris parit, nova conversatione robusti sunt.

Et vocavit nomen ejus Samuel, eò quòd à Domino postulasset eum.

Samuel interpretatur, nomen ejus Deus. Quem ergo nobis Samuel convenientius insinuat, quàm prædicatorum ordinem, qui ad fidem vocatus est ex gentilitate? Quia enim fortis conversatio est, potestate sublimis, & dum in eo speciale signum gratiæ divinæ conspicitur, ad venerationem prædicationis ejus, devotæ auditorum turbæ deducuntur, rectè nomen ejus nuncupatione declaratur. Hinc est, quòd ad Moysen à Domino dicitur: *Posus te in deum Pharaonis.* Hinc item in lege prohibens, ait: *Diis non detrahes.* Et notandum, quia cujus nomen Deus dicitur, filius, non filia fuit: quia certè pastoralis dignitas, cum infirma conversatione deprimitur, splendore tam celsi nominis non ornatur. Quia igitur ordo doctorum ad evangelizandi ministerium ex gentilitate promotus, excellentiæ dignitatis suæ, meritorum gratiâ impar non fuit, rectè nunc dicitur: *[Vocavit nomen ejus Samuel, eò quòd à Domino postulasset eum.]* Et notandum, quia hoc loco postulare dicitur, quòd postulando promeruit. Apertis ergo verbis ostenditur, cur Annæ primogenitus tanto nomine censeatur. Quòd tale est, ac si dicat: Idcirco ei tantum nomen imposuit, quia is, qui superno munere nascitur, meritorum gratiâ magnus fuit. Sed ut ostendatur, quo studio eum provida mater foveat, sequitur.

Ascendit autem vir ejus Helcana, & omnis domus, ut immolaret hostiam solemnem, & votum suum, & Anna non ascendit. Dixit enim viro suo: Non vadam, donec ablaçetur infans.

S Greg. Tom III.

A Quæ est autem immolatio solemnis hostiæ, nisi illa sanctæ Ecclesiæ amoris oblatio, qua conditori conjungitur in æterna contemplatione? Ad hanc autem Helcana tunc ascendit, cum Redemptor noster jam de morte triumphans, jam possibilitatis nostræ tenebras superans, carnem, quam pro nostra salute suscepit, ad cælestia sublimavit. Cum quo & omnis domus ejus ascendit, quia priores electos synagogæ in altitudinem immortalitatis extulit. Tunc immolavit solemnem hostiam, cum se æterno Patri per glorificatæ carnis materiam in celo exhibuit, & angelorum naturam, sicut de redemptione nostra, ita etiam de eorum reparatione latificavit. Ad hanc solemnem hostiam Anna invitatur: quia sancta Ecclesia superni sponsi spirituali cohortatione ad æternam contemplationem divinæ claritatis per quotidiana desideria amoris accenditur. Quæ tamen ab ascensu suo abstinet, ut filium lactet: quia ut prosit hic Christi parvulis, dilationem suæ gloriæ patienter sustinet. An non ad immolationem hujus solemnis hostiæ mater illa invitata fuerat, quæ dicebat: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo?* Sed quæ per amoris desideria ad sponsi speciem trahitur, an amet lactare filium, dicat: *In carne mihi manere necessarium est propter vos.* Quo etiam cibo se Corinthios aluisse insinuat, dicens: *Lac vobis potum dedi, non escam.* Lactare quippe parvulos sanctæ Ecclesiæ est pastoribus, infirmorum sive simplicium auditorum corda planioris scripture pabulo enutrire. Quibus profectò idem doctor egregius dicit: *Nihil judicavi me scire nisi inter vos, nisi Christum, & hunc crucifixum.* Ablactantur autem infantes, cum parvuli sanctæ Ecclesiæ si tam spiritualis eruditionis, quàm bonæ conversationis incrementa suscipiunt; & jam non planiora sacri eloquij, sed alta ejus sacramenta requirunt. Et ablaçtatus infans ante conspectum Domini, ut appareat, ducitur, cum per adhortationem prædicatorum quisquis subiectus bene proficiens, bonis operibus adornatur. Qui enim ad hoc ducitur, ut appareat, non tantum ut videat, desertur, sed etiam ut videatur. Quia enim in fine à Domino multi audituri sunt: *Nescio vos, apparete in conspectu Domini Samuel dicitur: quia electus, & humilis subditus, dum perfectè præsentia despicit, adveniente extremo judice, nequam reprobat. Quos autem sæculum in sui amore defixos retinet, in conspectu Domini non apparent. Qui enim in honore rerum transeuntium videri elatiores appetunt, hoc profectò superbiendo agunt, ut ab eo, quo solo videri debent honorabiles, numquam videantur. Unde & rex electus, & in rerum culmine positus, ne in flore sæculi deciperetur, obsecrat, dicens: *Ne projicias me Domine à facie tua.* Anna ergo & ablaçtare filium repromittit, & ante conspectum Domini, ut appareat, ducere: quia sancta Ecclesia electos subditos, quos erudit, præsentia perfectè despiciere docet, & bona agere, & ad æterna bona per humilitatem festinare. Et notandum, quia ab ablaçtationis loco ductus asseritur, qui apparere debere in conspectu Domini perhibetur: quia videlicet non parum interest spiritualis itineris, cum ab eo, quòd de cælesti magisterio discimus, in usum perfectæ tendimus operationis. Quia verò à studio ejusdem boni operis numquam cessandum est. Sequitur.*

Et appareat ibi jugiter.

Jugiter namque ibi apparemus, unde numquam discimus. Jugiter ergo in conspectu Domini apparere est, decorem bonæ conversationis nullis vitæ tenebris obscurare: quia qui ad illicita nulla defluit, à secreto divini intuitus numquam exit, & quasi in luce positum, hunc divina bonitas respicit; quia eas, quas damnavit peccatorum tenebras, electione sua

B ij

examinis non attendit. Donec igitur ablactetur infans, ad immolandum solemnem hostiam se non ascensuram Anna denunciat: quia sancta Ecclesia tamdiu custodire filios proponit, quamdiu de eorum perfectione secuta fieri valeat, quia ipsi ab accepta bonitate ulterius non recedant. Potest tamen ascensus solemnem hostiam ad altitudinem sanctae praedicationis referri. Nam de ascensu viri eius per Prophetam scriptum est: *Ascendit super Cherubim, & volavit super pennas ventorum.* Super Cherubim quippe Dominus ascendit, quia in sublimibus praedicatorum suorum mentibus ascendit, & scientiae suae altitudinem ponit. Et super pennas ventorum volat: quia coram spiritualibus eorum oculis in altitudinem mirae intelligentiae se sancti Spiritus flatibus elevat. Et tenebras latibulum suum ponit: quia maiestatis suae sublimitatem reprobis abscondit. Sed in circuitu ejus tabernaculum suum: quia quos per sublimia dona elevat, eis suae maiestatis etiam gloriam manifestat. Bene autem cum Helcanae ascensus asseritur, omnis domus ejus ascendisse perhibetur: quia illos, quorum mentibus eminent, in altitudine suae contemplationis velut domesticos, & familiares tenet. Quae est autem Helcanae, idest Redemptoris nostri hostia solemnem, nisi sanctorum suorum cordibus ineffabilis illius internae amor eruditionis? Nam eorum quisque sibi ineffabiliter complacet in eo, quod se ostensa Redemptoris sublimitas, tam sublimiter docet. Anna ergo se cum viro suo ascendere abnegat, donec filium lactat: quia sancta Ecclesia tamdiu vitavit alta praedicando contingere, quamdiu cognovit rudes auditores suos, velut parvulos, alta capere nequaquam posse. Hinc namque in ipsi sanctae Ecclesiae primordiis factum est, ut velut parvulo adhuc Annae filio, per trium Evangelistarum scripta, Matthaei, scilicet, & Marci lac propinaretur, qui humanitatis Dominicae historiam scribentes, pauca de ejus divinitate tractaverunt: sed cum parvulus Ecclesiae populus cresceret, & in mensuram etatis plenitudinis Christi proficeret, cui lactis potus non suffecerat, pasci cibo solido perquirebat. Compulsa itaque mater Ecclesia ascendere est, ut ipsa quoque Cherubim fieret, volantique super se Redemptori appropinquaret, pennas assumeret, ambulante super eas in sacramentorum altitudine teneret, atque ex ejus maiestate caperet, quod poscenti unico alimentum daret. Unde factum est, ut rogatus a fratribus evangelista Joannes, non solum humana sed etiam Angelica superans, condita cuncta transcenderet, & quem videre meruit, unigenitum in sinu Patris praedicaret, dicens: *[In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.*

Tunc ergo Anna ascendit, cum sancta Ecclesia se in celsitudinem divinae praedicationis tam sublimiter extulit. Tunc etiam immolavit solemnem hostiam, quia de cognitione divinitatis in auditorum suorum cordibus flammam mirae devotionis accendit. Solemnem quippe hostia fuit, de incomparabili eloquio, singularis oblatio devotionis. Tunc in conspectu Domini filium adduxit, cum auditorum suorum cordibus perfectam cognitionem summam divinitatis intinavit. Quae profectio Dei cognitio, quia non solum fide tenenda est, sed confessione, & quod credimus, & confitemur, nec ignorare ulterius, nec silere permittitur, puer ablactatus, qui ad domum Domini adducitur, jugiter in conspectu Domini manere declaratur. Sequitur:

Et dixit ei Helcana vir suus: fac quod tibi bonum videtur, mane, donec ablactes eum.

Quid est, quod Annae consilium viri sui auctoritate roboratur, nisi quia propositum sanctae Ecclesiae non ex humano praesumitur iudicio, sed ex divino? Nam quidquid sancta Ecclesia in subjectis

sibi nationibus disponere voluit, tunc demum id ratum habuit, cum ex internae veritatis iudicio, quid disponendum esset, agnovit. Et quia advocatum habemus apud patrem, qui interpellat pro nobis, subiungit, atque ait:

Precorque ut impleat Dominus verbum suum.

Quod est verbum, quod implendum asseritur, nisi praedestinata conversio gentilitatis? Et quia per ejus sanguinem reconciliamur Deo, ipse pro implendo verbo precatur, cuius obtentu salus nostra perficitur. Precari etiam ei est se, in humanitate assumpta, pro salute nostra aeterno Patri continere exhibere: quod dum sic offerre non desinit, receptioni nostrae aditum ad vitam facit. Quia vero dispositionis suae consilium exquirendo perfecit, apte subinfertur: *[Mansi ergo mulier, & lactavi filium suum, donec amoveret eum a lacte.]* Deinde sequitur:

Et adduxit eum, postquam ablactaverat, in vitulis tribus, & tribus modis farinae, & amphora vini, et adduxit eum in domum Domini in Silo.

Quid namque per vitulum hoc loco significatur, nisi propositum imitandae vitae perfectorum? Sed vitulus est, cum in corde exoritur proficientis: bos autem, cum per robur virtutis ad affectum perducitur magna conversationis. Quo in loco valde quaerendum est, cur non unus vitulus, sed tres ad tabernaculum adducti perhibentur. Sed in tribus vitulis infans delatus ostenditur, ut eorum formam insinuet, qui ad praedicationis ministerium instruuntur. Perfectus etenim doctor, & peccatoribus convertendis, & custodiendis iustus invigilat. Quasi enim colonus summi patrisfamilias utrumque bovem aratris inserit, ut non solum vigilare stantibus, ne corruant, sed etiam lapso possit erigere, ut subsistant. Sed qui duos boves habet in subjectorum sollicitudine, ut esse perfectus valeat, bovem tertium jungat in divina contemplatione: ut & corda proximorum integro jugo loquendo, velut arando aperiat, & semetipsum per singularem amoris fortitudinem, ad conditoris sui speciem semper extendat. Samuel ergo in vitulis tribus ad domum Domini ducitur, cum bene quisque proficientis, proponit, ut ex labore praedicationis profectio valeat proximis, & ex secreto quietis, inhaerere intimae visioni conditoris. Et quia id bene exhibere animus imperiti numquam poterit, in tribus etiam farinae modis offertur. Ex farina quippe cum panes fiunt, praeparatio refectiois perficitur. Quod vero non in panibus, sed in farinae modis offertur, bonam devotionem, doctrinam proponere ostenditur, non ipsius doctrinae commodum exhibere. Modius ergo farinae sanctae praedicationis praeparationem significat. Sed in tribus modis farinae infans adducitur: quia dum praedicare proponimus, verbum scientiae praeparamus peccatoribus ad conversionem, iustus ad statum perseverantiae, & nobis ad supernam contemplationem: vel certe unus modus est, ut diximus, pro conversione peccatoris, alius pro disciplina conjugati, tertius vero pro excellenti puritate continentis. Et modij quidem dicuntur pro mensura discretionis. Unde & beatus Paulus perhibet, dicens: *Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Quod profectio, quia praedicatorum ordo electus exigentibus, non ex levitate vanitatis habuit, sed ex virtute bonae intentionis. Sequitur: *[Et amphora vini.]* Virtus vero bonae intentionis est charitas Dei, quae in electorum cordibus diffunditur, per donum Spiritus sancti. Quod nimirum charitatis donum, recte vini appellatione figuratur, quia mentem occupat, & a terrenis affe-

Isai. 17.

S. Aug. in
expos.
Isai. 17.

1. Cor. 1. 14

Rom. 12.

Etibus alienat, ut intentionem ad sæculum non habeat, quam ad appetenda sola caelestia inflammat. Verum, ut hujus quoque virtutis non perfectio, sed initium designetur, amphora vini, & non poculum fuisse ostenditur. In amphoram quippe reponimus, quod quandoque per poculum propinamus. Hinc est enim, quòd is, qui supernæ charitatis perfectionem gustaverat, Deo omnipotenti confitebatur, dicens: *Impinguasti in oleo caput meum, & poculum meum inebrians, quam praeclarum est?* In amphora ergo vini Samuel oblatus ostenditur: quia electus quisque, cum ad Evangelicæ prædicationis ministerium præparatur, ipsius prædicationis bonum proponit, non pro vana hujus sæculi ambitione, sed pro sola charitate impendere. In vitulis ergo adducitur, pro proposito fortitudinis; in farina modis, pro doctrina verbi; in amphora vini, pro intentione charitatis. Quæ profectò virtutum initia, ubi sint perficienda, edocet, cum subjungit: [*Et ubi sup. adduxit in domum Domini in Silo.*] Domus Domini sancta Ecclesia rectè intelligitur, quæ nimirum in Silo sita esse perhibetur. Silo autem locus est, in quo arca Dei mansisse perhibetur. Quid ergo aliud Silo isto in loco significat, quam veteris legis traditionem? Nam velut arcam Dei continet, dum carnalem litteram foris exhibet, quæ in suis secretis spiritalem scientiam clausam tenet. Quid est ergo, quòd domus Domini in Silo sita esse perhibetur, nisi quia sancta Ecclesia in sacramento scripturarum, velut in loco fundata cognoscitur? Illuc Samuel adductus asseritur, illic oblatus: quia præter sanctam Ecclesiam, locus non est, ubi merita virtutum crescant, & ad culmen perfectionis veniant. Sed cum ipse, qui adductus est, asseritur, ejus quoque dilationis causa memoratur, cum subditur:

Puer autem erat adhuc infansulus.

Nam si infansulus tunc non esset, dum per se posset accedere, duci huc ab alio non oporteret. Sequitur:

Et immolaverunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.

Superius de sola Anna dicebatur. [*Et adduxit eum secum, postquam ablactaverat.*] Nunc autem de Helcana pariter, & de Anna subjungitur: [*Et immolaverunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.*] Tunc immolatus est vitulus, cum adductus est Samuel, & oblatus. Si ergo ibi erat tunc Helcana, & cum dicebatur, & cum offerebatur, quare non dictum est, adduxerunt eum secum, sicut dictum est, immolaverunt, & obtulerunt? Sed quia hæc ad Ecclesiam, & ad Christum retulimus, illi lactare, illi adducere pertinet; offerre, & immolare sibi, & Christo. Ipsa quippe institit verbo prædicationis, sed quibus doctrinam insinuat, virtutem adimplendæ operationis nequaquam subministrat. Litteram quippe scripturæ loquendo exhibet, sed ipsum bonum se petentibus, non nisi cum sponso dare potest. Immolatur ergo vitulus, cum divina gratia cordi bona petentis infunditur, ut bona, quæ destinando deliberat, studio boni operis hilariter impendat. Vitulus enim tunc immolatur, quia victima boni operis propositi, ab omnipotenti Deo devotæ mentis oblatione suscipitur, si id, quod ei vendendo mens exhibet, totum Deo mactatur per hilaritatem. De hac immolatione vituli Dominus in Evangelio ait: *Si vos, cum suis mali, nostis bona dare filiis vestris, quanto magis Pater meus caelestis dabit spiritum bonum petentibus se?* Hinc Paulus ait: *Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet, unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus.* Quid namque est destinare in corde, nisi proponere ex deliberatione? Dum ergo destina-

A vit, dixit, quasi vitulum adductum asseruit. Sed dum addidit, non ex tristitia, aut ex necessitate, quia hilarem datorem diligit Deus, adductum vitulum, qualiter immoletur, exposuit. Adducuntur ergo vituli, cum ad agenda fortia bene proponenda præparamur: sed vitulus immolatur, cum deliberatio boni propositi Deo impenditur, in oblatione magnæ devotionis. Uterque autem, id est vit, & uxor vitulum immolasse perhibetur: quia eadem hilaritas fidelibus subditis prædicatoris voce ostenditur, atque in eorum cordibus divina gratia propagatur. Pariter ergo vitulum immolant, cum in corde bene proficientis subditi, divina convenit cum humana prædicatione. Tres autem vituli adducuntur: quia cum auxilium lapsis, & stantibus ferre, & nobis ipsis opem custodiæ proponimus, dum una bona intentione hæc attendimus, tria quidem sunt respectu operis, sed unum in munere oblationis. Tria quidem sunt, quia erga nos, & proximos nostros diverso respectu, & diversis temporibus exhibentur: sed unus sunt vitulus, quia simul proponuntur, & pari devotione oblationis Deo impenduntur, & una in eis hilaritas, & alia non habetur. Sequitur: [*Et obtulerunt puerum Heli.*] In Heli non solum personæ doctorem veterum, sed etiam doctrinæ figurantur. Quid est ergo, quòd puer Samuel Heli oblatus asseritur, nisi hoc, quod aperte cognoscitur, quia quisquis prædicando aliis prodesse nititur, non solum nova scribere debet, sed etiam vetera? Unde & Dominus in Evangelio per parabolam dicit: *Ideo omnis scriba doctus in regno caelorum, similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Samuel ergo Heli tunc offertur, cum mens bene proficientis subditi legis & Prophetarum scientiâ eruditur, ut in libris antiquorum occidentem litteram legat, sed etiam secundum spiritum vivificantem intelligat: & sic quod foris sonat, accipiat, ut præter elementorum sonum, quod intus infonet spiritus, recognoscat; & ad fidem nova habeat, sed quoties necesse fuerit, ad novi testamenti confirmationem scripturas veteres adducat. Tunc quippe defendere nova poterit, cum eorum rationem ex veteribus agnoscat. Apertè igitur Samuel Heli oblatus asseritur, quia solum sufficienter nova prædicat, qui eam rationem, qua intelligenda sunt vetera, non ignorat. Et quia easdem scripturas veteres intelligere sine præceptore non possumus, & doctor nihil in nobis docendo proficit, si quod ipse foris loquitur, in cordibus nostris per divinam gratiam non infundatur, mater non sola puerum obtulit, sed cum viro. Ei autem, cui filium tradit, se cum verbo præconij Anna insinuavit, dicens:

Obsecro mi Domine vivis anima tua, ego sum illa mulier, qua steti coram te hic.

Coram Heli Anna stetit, quia sancta Ecclesia doctorum synagoga nullis persecutionibus corrumpitur. Quod tale est, ac si dicat Ecclesia glorians synagoga præpositis: *Idcirco orbem parere per Evangelium Deo potui, quia adversa, quæ mihi intulistis, invicta toleravi.* Nam si pœnis victa vetustati me subderem, novam Redemptori tot nationum sobolem nequaquam genuissem. Et quia humiliter loquitur: obsecrando Dominum vocat. Quia verò ei vitæ æternæ pignus in fide Redemptoris dare appetit, dicit: [*Vivis anima tua.*] Sed quæ se stetit gloriata est, magna de se protulit. Et quia eadem magna humiliter, non superbè dixerat, ea protinus ad laudem omnipotentis Dei retulit, dicens:

Oravi, & dedit mihi Dominus petitionem, quam rogavi eum, idcirco & ego commendavi eum Domino.

Divina gratia ad hoc sanctæ Ecclesiæ filios tribuit,

B iij

Et. 22. a.
Ex edit.
ver.

S. Hier.
ubi sup.
in Ier.
cap. 26.

S.
CREO
SILM
Tom. 3

ut eos doctrinā veritatis instituat, bonis moribus exornet, piā super eos custodiā vigilet, & ad eternam patriam sufficientem bonorum operum copiam preparare. Hæc profectō ministerij pastoralis sunt, sed electus prædicator ea suis viribus implere posse diffidit. Quia ergo nec sua virtute aliquos per Evangelium potest gignere, nec quos generat, custodire, rectè per Annam in Ecclesiæ typo nunc dicitur: [Oravi, & dedit mihi Dominus petitionem, quam rogavi eum. Idcirco & ego commendavi eum Domino, cunctis diebus, quibus fuerit commendatus Domino.] Nam ut gignere possit, obsecrat; & ut hi, quos orando obtinet, in sancta conversatione permaneant, eos item omnipotenti Deo precibus commendat. Et quia ab eisdem precibus nunquam desinit, cunctis diebus se commendare filium Deo dicit. Cunctis namque diebus Domino filium commendare, est ei pro eorum salute, quos generat, omni hujus vitæ tempore supplicare. Dies namque, quibus Domino commendamur, tempora præsentis vitæ significant. In quibus profectō diebus tantō validioribus divinæ protectionis auxiliis indigemus, quantō gravioribus spirituum malignorum tentamentis impetimur. Quia verò in plerisque codicibus non commendatus, sed commodatus legitur, à bono intellectu non vacat. A matre quippe Ecclesia in hac vita filij commodantur. Quidquid verò commodamus, id reddi nobis in fide excipientis expectamus. Dies verò virtutum spiritalium, claritates sunt. Quibus profectō diebus Annæ filius Domino commodatur: quia ei sancta Ecclesia electos offert in claritate virtutum, ut eos postmodum ad augmentum sui æterni gaudij sibi omnipotens Deus exhibeat in splendoribus præmiorum. Et notandum, quia omnibus diebus commendatus asseritur, ut ei de eo, quod habendum est de spiritali conversatione, nihil desit, quem prædicator electus in æterna vita recipere tenebrosam ex aliqua parte non poterit. Sequitur:

Et adoraverunt ibi Dominum.

Et nos membra sanctæ Ecclesiæ, cùm per scripturas testamenti veteris, venerationi, & præcepto conditoris submittitur, ibi profectō Dominum adoramus: quia Patrum veterum fidem tenemus, & eandem fidem per dilectionem in bono opere exercemus.

CAPUT I.

MORALIS. HÆC de principio typica expositione protulimus: nunc in ejusdem verbis historiæ, eruditionem nostram per moralem significationem requiramus.

Fuit vir unus, inquit, de Ramatha Sophim.

In hoc viro uno, quid rectius, quàm unusquisque novus sæculi contemptor designatur? Vir namque dicitur, quia proposito fortis est: unus verò, quia amore singularis: vir namque est, quia ex magna virtute cuncta præsentia despicit: sed unus, quia sola omnipotentis Dei specie frui concupiscit. Quisquis enim profectō terrena despicit, vir est ex fortitudine, sed si conditorem suum ardentè videre non cupiat, non est unus ex intentione. Perfectio igitur viri, in præconio ponitur unitatis, ut qui sæculum potenter despicit, mentem non dividat, solis supernis inhiet, ad ea tantum, quæ de visione conditoris sunt, æterna gaudia suspiret. Talis profectō erat, qui Deo confitens, ait: *Quid mihi restat in celo, & à te quid vobis super terram?* Hinc item dicit: *Vultum tuum Domine requiram.* Qui enim in terra nihil voluit, profectō vir fuit: sed qui neque in celo, neque in terra aliquid præter ipsum voluit, qui, spretis omnibus, solum ejus vultum quæsivit, non solum vir, sed etiam unus extitit. De hac unitate Dominus in Evangelio, Marthæ loquitur, dicens: *Martha, Mar-*

Ps. 72. d

Ps. 26. c

Luc. 10.

Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima: porro unum est necessarium. Hinc Lucas de perfectō credentium numero loquens, ait: *Erat eis cor unum, & anima una.* Unum quippe eis cor erat, quia per intentionem rationis, solum conditorem afflexerant: unam animam habebant, quia per affectionem amoris, solum ejus faciem videre desiderabant. Hinc est, quòd diligens Propheta secum reputat, dicens: *Sititit anima mea ad Deum, fontem vivum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Pro hac unitate obtinenda, Veritas docens, ait: *Qui non renuntiaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Quæ etiam nostra fuit: quia hi, qui abrenunciantes sæculo, remotioris vitæ secretum petivimus, monachi vocamur. Monos quidem Græcè, Latine autem unus dicitur. Hoc quippe titulo appellationis inscribimur; ut vox nominis nostri nobis infunderet altitudinem dignitatis, & animus noster tantò ardentius ad conditoris visionem se erigat, quantò sublimitatem claritatis, in qua semper debet consistere, quasi in fronte prelatam portat. Sed divini amoris sublimitas in sola catholica Ecclesia veris electis impenditur. Bene ergo vir, qui unus dicitur, de Ramatha Sophim, de monte Ephraim fuisse perhibetur. Ramatha quippe, ut jam dixi, Hebræum nomen est, sed Latina locutione, dicitur Visio consummata. Quæ profectō appellatio sanctæ Ecclesiæ convenit, quæ antiquitus à Prophetis prævisa est, sed in finem sæculorum in Redemptoris fide disposita. Consummata ergo visio sancta Ecclesia dicitur: quia per Redemptorem humani generis creata est in religionis culmine, quæ olim tantum prævisa erat spiritu prophetiæ. Hæc autem Sophim esse describitur in monte Ephraim ædificata: quia contemplatione Dei celsissima est, & spiritalibus virtutibus fecunda. Sophim quippe specula dicitur, Ephraim fructificans. Quæ profectō vocabula situm sanctæ Ecclesiæ rectè insinuant, quæ non solum intentione visionis alta est, sed excellentia conversationis. Quibus etiam vocabulis, & hæreticorum dementia, & ceterorum improborum sterilitas reprobat. Illi quidem, dum à rectitudine fidei deviant, speculationem sublimitatis non habent: isti verò, quia recta vident, quæ agant, & ea facere semper dissimulant, speculam quidem habent, sed virtutum montem excellenti vita non obrinent. Sancta verò Ecclesia quia in Sophim, id est in speculatione sublimis est, gloriatur, dicens: *Nostri conversatio in celis est.* Quia etiam in virtutum monte per boni operis fructum constituta est, elisam reproborum fidem reprobandans, ait: *Fides sine operibus mortua est.* Hinc item prædicans, dicit: *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.* Vir ergo, qui unus dicitur, de monte Ephraim esse memoratur: quia & terrena despiciere, & superna desiderare, ei solum prodest, qui per fidem catholicam intra sanctam Ecclesiam sese continet. Sequitur:

Et nomen ejus Helcana, filius Hieroboam, filij Helij, filij Thau, filij Suph.

Hoc etiam nomen superius ostendimus, quia ab Hebræa lingua in nostram, Dei fervor, verteretur. Quod profectō nomen viri bene congruit ordini spiritalis expositionis. Qui enim vir unus dicitur, necesse est, ut ex Dei fervore censeatur. Quis enim aut temporalia despiciere, aut amare caelestia sine divina gratia possit? Necesse quippe est, ut hunc gratia divina preveniat: quatenus Spiritus sancti igne succensus, quantò ardentius summa diligit, tantò fortius ima contemnat. Cui etiam in genealogiæ ordine quatuor patrum nomina perscribuntur: quia in fide Redemptoris, eorum prædicatione genitus est, qui in eundem humani generis Redemptorem, per quatuor Evangelistarum scripta, de omni mundi

Act. 4. f

Ps. 41. d

Luc. 11.

g

Supra in inicio expositionis allegorica.

Phil. 3. d

Luc. 2. c

Gal. 6. c

Supra in inicio allegoria.

Mat. 1. a

parte credidere. Qui etiam Ephraïus dicitur. De monte Ephraïm, & Ephraïus est, qui in fertili terra sterilis non est. Nam plerique intra sanctam Ecclesiam nomine censentur fidei, ejus nullos profertur fructus actionis. Qui nimirum dum de Ecclesia prodeunt, velut de monte fructifero esse sentiuntur: sed quia ipsi bonorum operum non habent fructum, non sunt Ephraïi. De monte ergo Ephraïm est, & Ephraïus non est, qui fidem catholicam in Ecclesia didicit, sed opera digna fidei non impendit. Talibus profectò veritas in Evangelio comminatur, dicens: *Auferetur à vobis fructum Dei, & dabitur genti facienti fructum eius.* Hinc sub ficulnæ specie, colono sanctæ Ecclesiæ repulsionem in fructuose animæ imperans, ait: *Succide eam, ut quid terram occupat?* Hinc Joannes Baptista comminans, ait: *Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.* De monte quoque Ephraïm eos esse ostenderat, sed non Ephraïos, de quibus Veritas in Evangelio per parabolam dicit: *Malos male perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui redant ei fructum temporibus suis.* Vir ergo de monte Ephraïm, dicitur Ephraïus: quia quicumque intra sanctam Ecclesiam fidem catholicam tenemus, dum per ardorem affectionis terrena abjicimus, cælestia amamus, oportet & ut à terrenis, quæ despiciamus, per boni operis laborem separeremur, & ad ea, quæ diligimus, cælestia præparemur. Esse ergo in Ecclesia, & opera bona non facere, quia ad acquirendæ æternæ salutis bonum non prodest: vir qui de monte Ephraïm asseritur, etiam Ephraïus fuisse memoratur. Unde & duas uxores habere describitur: quia activæ vitæ per fecunditatem boni operis, & contemplativæ vitæ conjungitur per amorem internæ delectationis. Quamobrem Phenennæ filij fuisse dicuntur, Anna autem filij non fuisse. Quid enim sunt activæ vitæ filij, nisi bonorum operum fructus? Et quid est, quod Anna filios non habet, nisi quia rudis contemplatio, ea, quæ jam anare cepit, internæ contemplationis gaudia cito non obtrinet? Filij quidem sunt contemplativæ vitæ gaudia internæ visionis. Sed mens, quæ contemplari æterna inchoat, ad eorum gaudia excipienda, tantò difficilius pervenit, quanto etiam illorum pulchritudinem non attendit. Quis ergo in gloria ejus pulchritudinis gaudere prævalet, quam non videt? Mens autem, quæ in æternorum bonorum contemplatione se noviter elevat, ad ea tantò tardiùs assurgit, quanto humanitatis suæ familiares tenebras velociter non deponit: quia dum à se abjicere mundanas curas non prævalet, velut in oculis gestat pulverem, quo id, quod cupit, videre non potest. Priùs ergo abjiciendus est pulvis ex oculo, deinde oculus refovendus. Pulvis quippe abjicitur, cum ab intentione mentis cuncta rerum corporearum phantasmata removen- tur: & oculus refovetur, cum usu continuæ meditationis, eadem mentis intentio ad æterna suscollitur. Quæ profectò cum diuturna consuetudine in supernis morari didicerit, eadem diuturnitate consuetudinis, puritatem obtinet: quæ dum clariùs æterna respicit, in eorum gloria exultare plenius possit. Anna ergo non habuisse filios dicitur, ut non solum inchoantis imperfectio designetur, sed etiam vitæ contemplativæ celsitudo. Magno enim meritum sita est culmine, quæ in fecunditatis suæ gaudio facilè haberi non potest. Hinc est enim, quod Jacob Rachelem conjugem habere desiderat, sed tamen ei priùs Lia subternitur, ut pro obtinenda illius specie, septenarius annorum numerus in socii servitio geminetur: quia amator vitæ contemplativæ, hanc in ubertate æterni gaudij cito adipisci desiderat, sed tamen ei omnium donorum largitor Spiritus cito non tribuit, ne habitam quasi vilem despiciat, si facilitas ei hanc pro voto repræsentat: sed tantò ea fruatur dulciùs,

A sollicitusque custodiat, quanto hanc difficiliùs promeretur. Quare & sequitur.

Et ascendebat vir ille statutis diebus, ut adoraret, et immolaret Domino exercituum in Silo.

Statutis quidem diebus ascendit: quia in splendoribus æternæ visionis paulatim proficit. Quid enim sunt illæ manifestationes interni luminis, nisi dies electæ mentis? & statuti namque dies sunt: quia in profectu spiritualis vitæ positus, divina ordinatione disponuntur: statuti etiam dies sunt, quia in eorum claritate non possumus admitti, cum volumus, sed cum divina dignatione sublevamur. Aliquando namque nos in contemplatione internæ lucis excipit, quandoque labi usque ad præferendas humanitatis tenebras relinquit. Quasi enim statutis diebus elevat, quibus amœnitatem internæ lucis non jugiter aperit, sed per tempora suæ dispositionis ostendit. Dies ergo nostri sunt, quia in magnis splendoribus excipimur, cum internæ gloriæ nobis pulchritudo revelatur. Statuti verò dies ideò nominantur: quia ut intima luce fruamur, non est nostri conamini, sed divinæ dignationis. Sæpe namque diuturno silentio, instantibus supplicationibus, crebris gemitibus, illam nobis internæ lucis gloriam aperiri flagitamus, & in ejus amœnitate recipi non mereimur. Sæpe nil tale pro ejus desiderio agimus, sed subito nos divina gratia prævenit, ab imo nostræ infirmitatis erigit, in superna rapit, in sperantibusque nobis gloriam suæ lucis ostendit. Diebus ergo statutis ascendimus: quia in contemplationem cælestium sublimari non possumus nostro conamine, sed divinæ dispositione. Ascensus quoque dies sunt: quia quando illa sublimi luce non fruimur, in imo sumus, & cum in illius alta visione assumimur, quàm in imo jacuissimus, antè assumptionis nostræ horam, cognoscimus. Displicemus nos, tunc nobis, in quo sumus, placemus autem, in quo sumus: quia absorpta jam mens amore cælestium, dum lætatur luce, qua fruatur, cuncta terrena horrore nimio dedignatur. Unde & beatus Petrus, dum in montem assumitur, dum nube lucida obumbratur, dum ei transfigurati gloria Salvatoris ostenditur, dicit: *Bo-* Mat. 17.
num est nos hic esse, Domine. Nam quia jam Dei omnipotentis munere meretur interesse sublimibus, incomparabile illic bonum ineffabiliter diligit, ex cuius pulchritudine, cuncta, quæ transeunt, velut fœda reprehendit. Sed quid est, quod idem vir de civitate sua ascendere dicitur? Quid verò est aliud civitas, nisi cohabitantium munimentum? Quæ autem est hæc civitas, nisi muniti cordis perfecta custodia circumspeditionis? Hæc nimirum velut cohabitantes cives altis mœnibus protegit: quia dum custodiendis virtutibus solerter invigilat, internam eorum pacem hostis callidus non conturbat. In hæc certe civitate nos consistere sapiens ille præcepit, qui ait: *Omnia custodia serva cor tuum: quoniam ex ipso præ-* Prov. 4.
vita procedit. Hinc etiam Dominus discipulis præcipit, dicens: *Vos autem sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto.* In civitate quippe sedemus, Luc. 24.
cum per quotidianam sollicitudinem in internæ custodiæ defensione requiescimus. In qua sedentes virtute induimur ex alto: quia præparati jam in habitaculum sancti Spiritus per ejus gratiam, in supernæ gloriæ contemplationem sublevamur. In hoc igitur, quod vir Ephraïus de civitate sua ascendere dicitur, quid aliud, quàm negligentia nostræ culpa indicatur? Nam per contemplationem rimari cælestia volumus, qui non solum cordis, sed etiam corporis custodiam non habemus. Et quidem sæpe indecenter aspiciamus, otiosa audimus, superflua loquimur, somnum, cibum non ad refectorem corporis habemus, sed ad usum delectationis. Itaque cum discutere ambigua volumus, superna conspiciere, tene-

S.
CORBIO
1111
15m3

bras nostras deserere, internæ dulcedinis saporem gustare, ab illius secreto tantò dignius repellimur, quantò munitionis nostræ fortitudines negligentius dissipamus: jamque nobis tantò est ascendere difficilius, quantò ad nosmetipsos relapsi, in altitudinem custodiæ erigere non curavimus cordis munitiones. Ascendat ergo vir de civitate sua, ut qui per internam contemplationem appetit proficere, exteriores sensus ordinet, mentem regat, & quasi in altis receptus munitionibus expectet, ubi eum superna illustratio visitet. Ad statutorum quippe dierum ascensum jam qui paratus invigilat, dignus custodiâ puritatis efficitur, ut sæpius divina dignatione visitetur. Sed dum ascendere dicitur, ascensionis etiam causa memoratur, cum subditur: [*Ut adoraret, & immolaret Domino exercituum in Silo.*] Quisquis divinæ contemplationis arce sustollitur, in illa cuncta, illuminante luce, respicit, & quòd se admirabiliter terreat, & quòd ineffabiliter delectet. Nam illa summa visio, ut electæ menti se aperit, & imperferabilem abyssum iudiciorum Dei, & bonitatis ejus abundantiam misericorditer ostendit: ut videntem magno pavore dejiciat, & ingenti gaudio sustollat, & terrore quidem dejicitur, ut statum mundanæ affectionis deserat; & mulcetur gaudio, ut quod prægustare de conditoris bonitate inchoat, ardentius concupiscat. Tunc quippe adoratur, cum considerata illa immensitate omnipotentis sic conditori submittitur, ut contra spiritualem conversationem carnalis concupiscentiæ impulsibus non levetur. Adorans autem immolat: quia quòd humilius divina veneratione prosternitur, summæ claritatis illius blandimento suavius refovetur. Adorare igitur ascendenti, est divinæ omnipotentis magna casti amoris veneratione submitti: immolare verò, divinæ lucis suavitate ineffabiliter delectari. Electa enim mens, velut spirituali immolationi Deo se consecrat, dum in illa ineffabili elevationis sue lætitia, eam ignis divinæ charitatis ardentius inflammat. Dum ergo electi cujusque studium sub Ephratheo viro ostenditur, & adorare dicitur, & immolare: quia sic mens electa appetit superna conspiciere, ut spirituali visione proficiens, & omnem statum conterat carnalis vitæ, & plenitudinem capiat æternæ lætitiæ. Nam & si ad hanc summæ contemplationis altitudinem carnalis aliquis non assumitur, quantum tamen ad illam spiritualem conversationem, in quam illo ascensu contemplationis proficit, antequam proficiat, quòdam modo carnalis est. Hoc enim ipsum quasi carnale est, per altitudinem visionis à corporearum rerum intentione separari non posse. Sed, ut temeritas humanæ audaciæ comprimatur, prius adorare dicitur, postea immolare. Ordinatus quippe contemplantis ascensus est, si à timore incipiat. Timor autem ipse, quid est aliud, quàm electæ mentis ad divinam gloriam specularandam transeuntis præordinata purgatio? Eò enim purius divinæ lucis radios intueri merebatur, quò validiori timore dejecta, visioni majestatis intimæ purgator exhibetur. Sic ergo Ephratheus hujus conversatio foris nobis ostenditur, ut ad perfectionem tendentibus, quid intus agendum sit, rationaliter demonstraretur. Igitur dum summæ gloriæ respici claritate appetimus, præsumptionis nostræ ansum in hoc timoris transitu præfigamus: ut quòd venerabilius omnipotentem Dominum metuimus, eò perspicacius benignitatis ejus gloriam videamus. Cujus etiam timoris magnitudo, electæ menti aliquando post ostensionem lætæ visionis incutitur. Quod profectò dum fit, non fit ut mentem ad gloriæ visionem purificet, sed ut custodiat ab elatione. Unde & Petrus, & Jacobus, & Joannes prius transformati Domini gloriam viderunt, deinde incusso eis timore cecidere, ne elati perderent, quod humiliter assumpti videre meruissent. Aliquando ergo adoratio immolationem præcedit, aliquando immolatio ado-

Mar. 27.
a

rationem: sed nimirum divinâ dispositione, non nostro conamine. Vir quippe Ephratheus, ut prius adoraret, & postea immolaret, ascendisse describitur: quia profectò ordo ita perfectus est, ut à veneratione, quæ ex pavore divinæ distractionis nascitur, ad speculationem lætæ majestatis efferamur. Divina tamen clementia electas mentes aliquando sic suæ dulcedinis infusione exhilarat, ut eas in timoris magnitudinem non inducat. Unde & subditur:

Venit ergo dies, et immolavit Helcana.

Quid est quod dicit: Venit dies, & immolavit: & non dixit, Adoravit, & immolavit: nisi quia, ut superius dixi, sic sæpe divina dignatione ad videndum gloriam divinæ claritatis extollimur, ut nulla tunc iudiciorum immixta consideratione turbemur. Et quamquam sine magna veneratione omnipotenti Deo electa anima numquam assit, tamen velut immolat, & non adoratur, dum sic illa summi gaudij felicitate fruitur, ut dejectione timoris nulla quatiatur. In hunc quippe affectum venerat, quæ dicebat: *Osculetur me osculo oris sui.* Quem timoris affectum præterdit, quæ osculari appetit. Hinc etiam de Moyse scriptum est: *quia Deo loquebatur, sicut solet loqui vir ad amicum suum.* Nam velut veniente die, hunc scriptura sacra sic immolare ostendit, ut eum adoratio timoris nulla prostravisset. Quo in loco hoc notandum video, quòd ut adoraret, & immolaret, ascendere dicitur: non tamen adorasse & immolasse, veniente die, sed immolasse solum. Alij ergo sunt dies, quibus ascendimus, ut adoremus, & immolemus: alius ille dies, qui dum venerit, immolamus. Dum enim nostro conamine in divinarum rerum meditatione suspendimur, quasi statuti ascensus nostri dies sunt: quia quosdam spiritualis luminis radios intuemur, quosdam nos ipsi nobis ordinamus, ab imo nostræ humanitatis quadam altitudine sublevamur. Sed quibus meditationibus sine divina gratia nihil agitur, & quia nec timorem nobis prævalemus incutere, nec divinæ dulcedinis suavitatem exhibere, ascensus quidem dies sunt, in quibus adorare, & immolare statuimus, sed tamen in eis nec adoramus, nec immolamus. Dies autem alius venit, & immolamus: quia subita luce gratiæ divinæ respergimur, & de gloria majestatis ejus ineffabilem percipimus abundantiam dilectionis. Hic ergo dies non est illorum aliquis, sed illos sequitur: quia nimirum si nostra dispositione hanc divinæ gratiæ largitatem accipere non valeamus, tamen eam numquam promeremur, nisi omnino curemus, ut & meditando, & quotidie legendo, & orando, & in iis, quæ possumus, spiritualibus claritatibus immoremur. Venisse autem dies dicitur, ut superna dignatio designetur: quia cum electas animas visitat, non est facultatis nostræ, sed bonitatis suæ. Sequitur:

Deditque Phenenna, et filiis, & filiabus partes. Anna autem dedit partem unam tristis: quia Annam diligebat.

Filij namque Phenennæ sunt mentis sacræ consilia, quæ per studium pietatis activæ vitæ subcrescunt. Qui nimirum filij cum matre partes accipiunt, cum consilia pietatis ad splendorem supernæ gratiæ, in operum bonorum pinguefcunt devotione. Pia enim mens, quòd sublimius tollit in divina contemplatione, eò devotius se extendit in sancta operatione. Partes namque matris hujus, & filiorum, præparationes sanctorum operum sunt. Unam verò partem Annæ tristis exhibet: quia per contemplationem, qua superna desiderat, quamdiu in hac grumna temporis impedita, superna, quæ amat, non obtinet, in solis fletibus passum reflectionis habet. Junam quippe se tenet, quoties se projectam ab æternis gaudiis memorans, flere non potest. Partem igitur

Cant. 1.

Exod. 33. b

D

E

tur unam à tristi accipit: quia numquam pro voto reficitur, nisi cum flendo satiatur. Quam ei vir Ephra- thæus tristis tribuit, qui cum partem Phenennæ tri- bueret, tristis non fuit: quia videlicet lætatur in præparatione bonorum operum, quia supernis, quæ amat, quamdiu differtur, gaudiis non lætatur. Hanc certè partem Annæ tribuerat, qui æternis se intuens exclusum bonis loquebatur, dicens: *Fuerunt mihi*

Ps. 41. a

lacryma mea panes die ac nocte, dum dicitur mihi quo- tidie: ubi est Deus tuus? Sed inchoantis adhuc im- perfecta designatur, dum Ephrathæi conjux altera, alteram affligere, & vehementer angere perhi- betur. Perfecto enim cuique eò nequaquam pugna committitur uxorum, quò firmâ jam experienciâ novit, discretè disponere indigentiam operis, & inten- tionem contemplationis. Nam velut in pace utram- que uxorem possidet, qui nec tempora operis, con- templationi deputat, nec contemplationis ocia per intentionem operis inquietat.

Affligebat quoque eam æmula ejus, et vehe- menter angebat: in tantum, ut exprobra- ret ei, quòd conclusisset Dominus vulvam ejus.

Ab æmula Anna affligitur, cum immoderata inten- tio boni operis turbat quietem internæ visionis. Affligitur, cum ei illa præponitur, quæ esse nobilior comprobatur, & vehementer angitur, quia electæ mentis contemplatio angustatur, dum is, qui in con- templatione sublimium esse desiderat, sese in activæ vitæ operibus immoderatiùs dilatat. Angere quippe, stringere est. Mentis quippe visio stringitur, cum im- pedita occupationibus operum, in illa internæ lucis immensitate nequaquam dilatat. Et quia hanc ve- hementer angere dicitur, notandum est, quia etiam boni operis immoderata sollicitudo contemplationi non parum nocet. Phenenna quippe Annam vehe- menter angit: quia mens, dum activæ vitæ immo- deratè impenditur, valde difficile est, ut cum ad disponenda terrena se occupat, in visione celestium potenter surgat. Cui etiam velut sterili Phenenna exprobat: quia dum ex activa vita bonorum ope- rum fructus cito proferimus, & ad internæ contem- plationis gaudia facilè pertingere non valemus, ster- ilis ista cernitur, dum rudes de ejus fecunditate des- peramus. Dum ergo pro fecunditate Phenennam dili- gimus, Anna affligitur, angitur, & sterilitatis op- probrio notatur: quia dum bonarum actionum solli- citudinem non eâ, quâ debemus, discretionem restrin- gimus, puritatem contemplationis tantò nobis diffi- ciliorem reddimus, quantò nobiliorem vitam ex- cellenti studio nequaquam retinemus. Sed quia ad altiora inchoavit ascendere, si fortis est in suo pro- positò, hujusmodi tentamenta tolerans, non despe- rat. Nam ad ea, quæ cæpit, alta contemplationis innititur: & de actionis cibo consolari despicit, qui in sola conditoris specie delectari concupivit. Aptè itaque subditur:

Porro Anna flebat, et non capiebat cibum.

In fletu quippe ardens desiderium divinæ contem- plationis ostenditur: in dedignatione verò cibi, des- pectum lætitiæ transeuntis. Mens enim, quæ ferven- tibus desideriis interna desiderat, dum terrenæ læti- tiæ blandimentum respuit, dum instantibus gemitibus infundisibi supernæ lucis amenitatem expetit, flet utique, & cibum non capit. Hunc namque ci- bum fastidiebat, qui dicebat: *Rennis consolari anima mea.* Sed qui cibum solatiij capere de oblectamento rerum conditarum dedignatus est, epulas deliciarum suarum, quia in solo conditore invenit, dicit: *Me- mor sui Dei, & delectatus sum.* Ad has profectò epu- las flentem conjugem hortabatur, cum diceret: *Qua- re tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus*

S. Greg. Tom. III.

A mei, & Deus meus. Quæ nimirum exhortatio hîc quoque cognoscitur, quia à viro suo cur fleat, & quare non comedat, & afflictum cor habeat, inter- rogatur. Quasi dicat: Cur de non habita contem- plationis perfectione contristaris, quam si rudis non obrines, proficiens obtinebis? Unde & quæ afflictæ ab æmula comedere noluit, à viro cohortata man- ducavit: quia quæ seniori consilio ima despicit, per- fectionem contemplationis habet in spe, quam non- dum habet in virtute experientiæ. Fere enim defi- cienti, & collapsæ contemplationi spei renovata gaudium cibus est. Ad viri ergo sui vocem Annæ re- ficitur, cum contemplationis intentio concussa per- tentationem, ab eo, qui se amare cæperat, ad spem sui profectus excitatur. Unde sumpto cibo surrexit, omnipotenti Deo preces fudit, atque ei sexum virilem, si hunc ab eo accipere mereretur, vovit. Na- tum filium omnipotenti Deo vover, qui gaudium contemplationis ad fructum mentis expetit, non ad favorem vanitatis. Sed bene petentibus, in contem- plationis desiderio carnales præpositi obfistere vehe- menter solent: eò quippe ineptius agere secretiorem vitam appetentes cogitant, quò ipsi vim internæ dul- cedinis ignorant. Qui si aliquando in spirituales sub- ditos voce asperæ invectionis sæviunt, ab eis humil- limate ratione sedandi sunt. Nam si se irrationabiliter contra rectè agentes erigunt, reverentia superioris ordinis exigit, ut tunc honorentur, cum modum rationis excedunt. Quos sanè utrosque & carnales scilicet prælatos, & spirituales subditos, bene Heli, & Anna insinuant: nam cum ille ante postes templi Domini federet, & Anna oraret, os ejus Heli obser- vavit: & eam ebriam vocavit. Sed hæc, quæ inju- rias patienter sustinuit, humilitatem responsi exhi- buit, cum veritate rationis. Ancillam se ejus asseruit ex multo dolore & mœrore loqui, & furentem in se animum, non solum sedavit, sed etiam pro con- sequendo fructu sui desiderij, ad orationem conver- tit. Sed quia hæc ultima ad historiam diximus, non ab re agimus, si in his sacræ historiæ verbis erudi- tionem nostram paulò subtiliùs requiramus. Si ergo rerum ordo requiritur, priùs manducavit, & bibit, de hinc amarum animum habuit, oravit Dominum flens largiter, postea votum vovit, & preces multi- plicavit. Quid multiplicatio precum Annæ, nisi il- lam electorum perfectionem significat, ad quam

B nos Doctor egregius hortatur, dicens: *Sine inter- missione orate? Sine intermissione namque orare, nisi perfectus vir potest: orare enim sine intermissione, est per affectum supplicationis conditori semper as- sistere. Qui autem imperfectionis adhuc infirmitate deprimitur, eò sine intermissione Dominum non ob- secrat, quò in ipso etiam orationis tempore à conspe- ctu ejus mentis elabitur vagatione. Bene autem ante precum multiplicationem, votum vovisse sancta mulier dicitur: quia nisi quis se totum cælitum per propositi rigorem exhibeat, eò sæpiùs ab affectu sup- plicationis educitur, quò mobilitate mentis in gy- rum mundanæ intentionis vertitur, & in conspectu Domini per fortem custodiam non tenetur. Sed spi- rituali proposito sese vovere electi mens cælestibus gaudiis poterit, si largiter flere jam novit, si fletuum largitate supernæ dulcedinis saporem gustare jam di- dicit: atque in illius internæ refectionis suæ gaudio occupata, respicere terrena fastidit. Apertè igitur ante votum suum flevisse largiter Anna describitur: quia totum sese quis exhibere sic cælitum terrena obliviscendo non poterit, nisi magnis accensus fletibus, in mortuæ jam mundo mentis solatio, delecta- tionis intimæ recipere suavitatem novit: & quia in gaudio animæ hoc lacrymarum solatium non recipi- tur, si se priùs non afficit per amaritudinem compunctionis: & quidquid in se de labenti vivit læti- tia, salubris tristitiæ pugione transfigit, Anna ama- ro animo antè flevisse relata est, & sic largiter flere*

C *1. Thess. 5. d*

E

Ps. 76. a

ibid. a

Ps. 42. b

Prov.
14. b

potuisse. Quod bene Salomon insinuat, dicens: *Cor, A* quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus non miscetur extraneus. Extraneus quippe est, qui adhuc de bonis exterioribus intentionem delectationis habet. Qui certè in gaudio amaritati cordis non recipitur: quia non potest experiri, quæ sit interna læticia, nisi qui perfectè contemnere exteriorem curat. Sed notandum adhuc, quia ante ista omnia surrexisset relata est: & antequam surgeret, comedisse, & bibisse. Quis est cibus electæ animæ, nisi juxta veritatis vocem: *Omne verbum, quod procedit de ore*

Mat. 4. a

Dei? & quid est ei surgere, nisi se ad statum supernæ intentionis erigere? Ante ergo surrexisset, quàm amaro animo fuisse dicitur, & antequam surgeret, manducasse, & bibisse: quia electa anima de ærumna vitæ præsentis dolere non poterit, si se ad illa, quæ in cælestibus perdidit, non extendit, & se ad illa summa non elevat, si à scripturæ sacræ pabulo jejuna. Ut surgamus ergo, manducamus, & bibimus: quia tum ad altitudinem superni amoris erigimur, cum scripturæ sacræ profundis, & planioribus sensibus roboramur. Dehinc si surgamus, amaritudinem cordis acquirimus: quia dum in superna per amorem ferimur, quæ in imo sunt, non nobis præbent blandimenta gaudij, sed asperitatem afflictionis. Sed jam ab amaro animo ad fletuum fluentia conscendimus: quia cum jugi, validæque compunctione transfigimur, ea mala, quæ in hac valle lacrymarum incurrimus, & futura, quæ timeamus, & æterna bona, quæ amissimus, flere copiosius valeamus. Hinc verò ad venditorum votorum secreta procedimus: quia dum ab omni, quod foris libet, fletuum nos largitas sepe- lit, velut toros effectos calites, supernis virtutibus ostendit, & vota vovemus, quibus sic æterna bona placent, ut mens nostra per nulla terrena, atque carnalia se inquinat. Dehinc profectus nostros precum multiplicatio sequitur: quia eò jam libentius, sepius, & instantius æterna orando querimus, quo in solo futurorum bonorum solatio respiramus. Mane autem adorant, & in civitatem suam revertuntur. Post multiplicationem precum, cum Anna conjuge mane adorare, est inter magna virtutum dona, humilitatis virtutem custodire: & quia in illa sublimi visione diutius stare non potest anima, quæ adhuc ista corruptionis sarcinâ prægravatur, aptè in civitatem suam reversi referuntur. Electa enim anima, cum infirmitate prægravante, à Dei contemplatione repellitur, ut redire in eandem visionis altitudinem valeat, debet habere constructa ædificia munitionis, quatenus ad semetipsam relapsa, in alto se teneat, unde iterum ad eandem intimæ charitatis altitudinem confurgat. Quod & sub typo Hierusalem, electæ animæ per Prophetam dicitur: *Stia in excelso, & vide*

Baruc. 5. a. b

incanditatem, quæ veniet tibi à Deo tuo. Quasi dicat, etsi manere jugiter in Dei contemplatione non potes, ne usque ad ima deponaris: ut ab altis custodiæ tuæ turribus, ad eum contemplandum, sine difficultate conscendere, quem desideras, possis. In Ramatha quidem civitatem suam revertitur, si cum à divinæ majestatis visione repellitur, in sanctorum angelorum contemplatione retinetur. Sed cum de ista subtiliori natura, id est angelica, cogitare non prævaleret, si ad beatos martyres, vel electos alios, qui jam æternitate recepti sunt, meditando recurrit, quia de perfecta eorum gloria cogitat, nimirum tunc in sua civitate recipitur, qui morari in sublimibus prohibetur. Bene autem eadem Ramatha civitas sua dicitur: quia quam familiariter diligit, suam esse indubitanter credit: suam namque hanc civitatem esse cognoverat, qui dicebat: *Scimus quia si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quia adificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, sed æternam in calis.* Hinc iterum dicit: *Hierusalem, quæ sursum est, mater nostra est.* Sed qui in illa sublimi civitate reverti non potest, redeat nihilominus in civi-

2. Cor. 5. a

Gal. 4. a

tatem suam Ramatha: & qui ab altissima illa deponitur, in istius Ecclesiæ adhuc in imo peregrinantis, sed sublimis vitæ fulgore radiantis, visione teneatur. Eò quippe hinc iterum redire ad revisendum jubar alti verique luminis poterit, quòd cum sensum, quem carnis sarcina ab internæ lucis secretò retrahit, usque ad terræ infima non deponit. Quid est autem, quòd post dierum circulum Anna concipit, & parit, nisi quia gaudium perfectæ devotionis contemplatio ad conditoris pulchritudinem semel elevata non suscipit? Post dierum ergo circulum concepisse, & peperisse dicitur: quia dum ex consuetudine contemplatio ad superna rapitur, in visione superni luminis munus accipit desideratæ fecunditatis. Circulus namque dierum, est infusio divinæ lucis. Quæ profectò in suo ambitu diebus pluribus cingitur, dum una sua claritate mentem irradiat, sed sui splendoris radios per vices dispensativæ manifestationis ei insinuat, quousque perfectiùs gaudium de ampliori manifestatione comprehendat. Vel certè post dierum circulum Anna concipit: quia nimirum quamdiu mentis aciem contemplationis ruditas in gyrum mutabilitatis concutit, ipsa mens ad percipiendum plenum internæ majestatis gaudium non asurgit. Velut enim in quodam circulo dies transeunt, cum mens inchoantis in contemplationis se culmen elevat, sed vix per respecti jubar luminis eam adhuc rotantem, ac discurrentem, fixam in sua luce servat. Post dierum ergo circulum concipit, quia priùs à mutationis suæ vertigine in standi robur anima ducitur, & cum stare fixa ex usu in contemplatione didicerit, gaudium perfectæ devotionis in fructu suæ fecunditatis apprehendit. Quod etiam conceptum parit, quando proximis ad gloriam supernæ majestatis innofescit. Natus verò puer in tribus vitulis ad tabernaculum ducitur: quia de largitate spiritualis muneris gratias referre debemus summe Trinitati. De quibus vitulis Dominum obsecrans Propheta dicit: *Omniem aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus vitulos laborum nostrorum.* Quasi dicat: Pro largitate munerum reddemus sacrificia laudis, per obsequium laborum. In domum verò Domini puer offerendus adducitur, cum sacræ mentis profectus, sanctæ Ecclesiæ doctoribus revelatur, ut dum collatione sapientum discutitur, fraude hostis callidi nequaquam maculetur. Potest & domus Domini æternam patriam designare. De hac quippe Psalmista exultans, dicit: *Beati, qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te.* In domum Domini puer adducitur, cum electa mens in alta sustollitur, & de omni, quod spiritualiter proficit, omnipotenti Deo gratias referre satagit, à quò profectus sui sibi impensa munera recognoscit. Bene autem unus vitulus immolatur, cum tres delati referantur: quia etsi personarum Trinitas, confessione fidelium in divinis laudibus canitur, earumdem personarum inseparabilis unitas prædicatur. Sed qualis, aut quanta sit laus, si devota non sit? Aptè itaque tribus vitulis, totidem farinæ modij conjunguntur, ut de eo, quod in Dei laudibus ore dicimus, per devotionem fatiemur. Nam sine farina vitulum offert, qui in Dei laudibus verba quidem edit, sed mente vaga ad ea, quæ loquitur, non intendit. Sed si verba Dei laudando, vel orando proferentes hilarescimus, dum intelligentiæ miscemus gaudium, illius vini, quod lætificat cor hominis, amphoram farinæ sociamus. Hoc profectò insinuat, qui exoptans ait: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.* Quasi tres vitulos ad tabernaculum duxit, qui Deum laudans divinitatis ejus nomen repetendo, personarum proprietates exposuit. Sed cum metuant, non eos, sed eum dixit, profectò qui tres adduxit vitulos, unum immolavit. Et quia facinam vitulis, & farinæ vinum miscuit, gloriatur, dicens: *Ad ipsum ore meo clamavi, & exultavi sub lingua mea.* Dum enim clamavit, quasi ad inmolandum

Osee 14. a

Ps. 83. a

Ps. 66. b

Ps. 65. a

sacrificij vitulum duxit, sed sub lingua sua exultare non possit, si alta precis sue verba non intelligeret. Cùm clamavit ergo, intellexit, quæ clamavit, & exultavit in oblatione omnipotentis Dei, non solum vitulum habuit, sed etiam farinæ modios, & amphoram vini. Igitur vitulus, farina, & vinum, laus est Dei, intellectus laudis, & læticia devotæ mentis. Cur autem modius, & amphora in Dei oblatione nominantur, nisi quia mensuræ sunt nomina? Hoc etiam quid spiritualiter indicet, Paulus exponit, dicens: *Vniquisque proprium donum habet ex Deo, unus quidem sic, alius vero sic.* Hinc Veritas dicit: *Mensuram bonam, & confertam, & coagiatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum.* Hanc nobis mensuram custodire sacra Scriptura præcepit, dicens: *Supra te onus ne levaveris.* Sed electæ animæ valde cavendum est, ut hæc tria omnipotenti Deo ardore piæ devotionis offerat, & studio manifesta veritatis. Unde & ejusdem Annæ filius sacerdoti oblatum asseritur. Quod profectò & nos agimus, si cùm in sancta conversatione proficimus, cùm secundis jam mentibus spiritalium gaudiorum fructum profertimus, ad prælatorum nostrorum examen ducimus omne, quod in nobis ex superna contemplatione generatur. Et quia electi viri inter dona sublimia humilitatis suæ bonum non deserunt, sequitur:

Et adoraverunt ibi Dominum.

In domo Domini Dominum adorant, qui & alta mente in supernæ patriæ contemplationem se elevant, sed per humilitatem omnipotenti Deo subferuntur, & omni corde in virtute Spiritus tam sublimiter elevantur. Hæc non ex ordine, sed summam ad historiam, sive moralem intelligentiam exponendo perstrinximus, ut verba spiritalis cantici, quod subsequitur, secundum moralem, typicamque explanationem paulò latius indagemus.

CAPUT II.

Et oravit Anna, & ait: Exultavit cor meum in Domino.

In Annæ persona sanctæ Ecclesiæ typum latere jam ostendimus. Quæ nimirum nato jam puero, in Domino exultare se perhibet: quia de eo, quoddam ad fidem Redemptoris gentilem populum traxit, vanè non tumuit, sed in eo lætitiæ suæ intentionem tenuit, à quo fecunditatis suæ dona suscepit. Quibus nimirum verbis sic lætitiæ suæ situm indicat, ut causam pariter exultationis ejusdem ostendat. Sterilis quidem flevit, pariens exultavit; ut sanctæ Ecclesiæ mores portenderet, quæ se in hanc vallem lacrymarum à paradisi gaudiis projectam dolet, sed pro lucrands animabus exilij sui erumnas patienter sustinet. In hoc tantum exultare consuevit, si in ærumna temporis, qua premitur, per fecunditatis suæ gloriam, multiplicatis electis, cælestis patriæ damnare parentur. Dicit ergo: *[Exultavit cor meum in Domino,]* quia fructus sui propositi consecuta est. Quo in loco notandum est, quia hoc, quod glorians loquitur, orasse perhibetur. Nam præmissum est: *[Et oravit Anna, & ait: Exultavit cor meum in Domino.]* Quæ autem nihil à Deo petere flagitando cognoscitur, cur orasse perhibetur? Sed quia hoc futurum esse per prophetiæ spiritum sancta mulier noverat, & id fieri vehementer optat, & exultando loquitur, & orando. Exultabat quidem certitudine futurorum, vehementer exoptans fieri, quod noverat, revelatione sacramenti. Sancta quoque Ecclesia inde divina beneficia amando & venerando recolat, prædicat, & orat: quia nimirum id foris loquendo exequitur, quod intus miro desiderio fieri cupit, & factum magna devotione veneratur. Dicit ergo: *[Exultavit cor meum in Domino:]* quia munera, quæ ad æternæ lætitiæ fructum accipit, ad temporale gaudium non convertit. Sequitur: *[Et exultatum est cor meum in*

S. Greg. Tom. III.

A Deo meo.] Quid est cornu Annæ, nisi potestas sanctæ Ecclesiæ: Quod profectò cornu tunc mirabiliter se extulit, cùm Dei Filius per assumptam humanitatem naturæ nostræ participem se fecit. In eo igitur cornu sanctæ Ecclesiæ exaltatum est, in quo humana natura jam splendet supra angelos elevata. Sed in hoc, quoddam hunc Deum suum & salutarem sancta Ecclesia singulariter asserit, synagogæ repulsionem latenter ostendit. In Deo igitur salutari nostro exaltatum est cornu nostrum: quia sublimitas Ecclesiastica potestatis in humanitate nobis creda est Redemptoris. Unde & de eodem Redemptore per Zachariam dicitur: *Exerit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui, sicut locutus est per os sanctorum Prophetarum suorum:* quia exaltatum cornu suum refert, latenter indicat, quia ante cornu habuerat, quod exaltatum non erat. Sancta quippe Ecclesia ante Redemptoris adventum cornu habuit: quia in Patriarchis, & Prophetis tam rectè vivendi ordinem, quàm delinquentes corrigendi potestatem divinitus accepit. Sed tamen cornu exaltatum non habuit: quia etsi vivere justè poterat, tamen ad Paradisi gaudia sine Redemptoris præsentia redire non poterat. Nunc autem sanctæ Ecclesiæ cornu exaltatum est: quia jam mundi Redemptorem venientem recepimus, per cuius gratiam non solum rectè possumus vivere, sed & ad paradisi gaudia transire: quia ille jam pro nobis mortuus resurrexit, in cuius morte mors obiit, & paradisu se ejus fidelibus referavit. Exaltatum est ergo cornu nostrum in Deo nostro: quia effusa jam gratia sancti Spiritus, in electorum multitudinem impressam Redemptoris imaginem videmus, dum qui terrena omnia despiciunt, carnis voluptates fugiunt, propria derelinquunt, tantò altiori potestate radiant, quantò hæc tanta virtutis insignia, in veterum multitudine sancta Ecclesia non habebat. Exaltatum est

B cornu nostrum in Deo nostro: quia quotquot eum recipimus, dedit nobis potestatem filios Dei fieri. Hoc cornu exaltare volebat Salutaris noster, cùm dicebat: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & omnem virtutum inimicum.* Hinc item asserens, ait: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in calis.* Hinc iterum reprobmittit, dicens: *Sedi bitis super sedes judicantes duodecim tribus Israel.* Dicat ergo Anna: *[Exaltatum est cornu meum in Deo meo,]* ut videlicet sanctæ Ecclesiæ gloria designetur, quæ singulare culmen potestatis obtinet de præsentia Redemptoris. Et quia jam in toto mundo distenditur, quæ quondam intra Judæam perfectionibus angebatur, sequitur:

C *Dilatatum est os meum super inimicos meos.* Qui enim inimici Ecclesiæ alij, quàm Judæi intelligendi sunt: Supra quos nimirum dilatatum os habet: quia contra eorum perfidiam omnium gentium jam fidelium linguas movet. Os ergo sanctæ Ecclesiæ dilatatum est, quia per universum orbem diffunditur, & dum nationes universas prædicatione veritatis erudit, Judæorum stultitiam, veluti dilato ore, reprehendit. Et quia hoc inde potuit: quia venientem in carne mundi Redemptorem gaudenter excepit, causam dilatarati oris exponit, dicens:

Quia letata sum in salutari tuo. Jam quis sit salutaris Dei, cognovimus. De quo etiam Esaias vaticinans, ait: *Videbunt omnes fines terræ salutem Dei.* Jesus autem nostro eloquio Salutaris dicitur: De quo etiam Habacuc sibi gaudium reprobmittit, dicens: *Gaudebo in Deo Jesu meo.* Ecce veterum Judæorum vocibus Dominus Jesus Deus asseritur. Sed nunc Judæi Salvatorem expectant, quem Deum esse nequaquam credunt. Sed fortasse hoc Judæi in ore suo reprobare contendunt, & dum Jesum Salvatorem interpretantur, Deum Salvatorem non unigeniti personam, sed Patris intelligunt: verumtat-

C ij

S. GREGORII
III
15m3

Luc. 10.
Mat. 16.
Mat. 19.

1. Cor. 7. b
Luc. 6. e

Luc. 1. 8

Joan. 1. b

Luc. 10.

Mat. 16.

Mat. 19.

Cap. II.
I. Regum
Beda.
hoc ipso
capite.

men in eodem loco subditur, unde unigeniti persona A
 apertius demonstratur. Domine Deus, inquit, vir-
 tus mea, constitue pedes meos in consummatione, &
 super excelsa statue me, ut vincam in claritate ipsius.
 Ecce, Deo loquitur, dicens: *Statue me super excelsa.*
 Sed quia dicit: *Vincam in claritate ipsius*, alius utique
 est, de quo dicit. Quis ergo est, de quo dicit, nisi uni-
 genitus Dei Filius, quem non solum verum homi-
 nem, sed etiam Deum credit? Dum ergo Deo loquitur,
 dicens: *Gaudebo in Deo Jesu meo, & vincam in claritate ipsius*, non Deum alium, sed Deus personam
 aliam demonstrat. Hæ sunt sanctæ Ecclesiæ rationes,
 hæ contra Judæorum perfidiam invincibiles asser-
 tiones per universum orbem diffusæ. Dilatum ergo os
 habet sancta Ecclesia super inimicos suos: quia jam,
 auctore Deo, ubique cognoscitur, unde & Judæorum
 perfidia vincatur. Causam igitur dilatati oris audiant,
 qui salutare Dei negant, & de gaudio Salutaris nostri
 feriantur arguente confusione suæ. Sed feriri possunt,
 à blasphemis verò suis cessare nolunt. Jam Dei salutare mundus excepit,
 omnis caro vidit, Judæus non credit: quia, ut dixi,
 salvatorem expectat, qui Deus non sit. Audiant ergo
 maledictionem Prophetæ dicentis: *Maledictus homo, qui confidit in homine, & à Domino recessit cor ejus.*
 In hominem Judæi confidunt, qui credere in Redemptorem
 refugiunt, dum Antichristum in fine mundi prætolantur.
 In quorum confusione, Psalmista prædicat, dicens: *Viderunt omnes fines terre salutare Dei.*
 Quasi perfidiam Judæorum confundat, dicens: *Quid in posterum visiones differtis? Quem expectatis, jam venit, quem promissum habuistis, jam omnibus finibus terræ apparuit, cum clausistis oculos, transiit; immo sic cæci facti estis, quod coram vobis tanta lux stetit, & non vidistis. Ergo, jubilate Domino omnis terra, cantate, & exultate, & psallite: psallite Deo nostro in cithara, & voce psalmi, in tubis ductilibus, & voce tube corneæ. Jubilate in conspectu regis Domini, moveatur mare, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo. Flumina plaudent manu in idipsum, montes exultabunt ante faciem Domini, quoniam venit, quoniam venit judicare terram. Quasi dicat: Quia tam immensa cæcitate premuntur, ut nequaquam videre meruerint, vos gaudete abundantius, qui vidistis. Sed quam mirabiliter, atque ineffabiliter gaudendum sit, signa gaudij coacervans, ait: *Jubilare, cantate, & psallite.*
 Celebritatem quoque lætitiæ insinuare gestiens, instrumenta ejus enumerans, dicit: *Psallite Domino in cithara, & cithara, & voce psalmi, in tubis ductilibus, & voce tube corneæ, jubilate in conspectu regis Domini.* Quid in conspectu regis, nisi in cognitione Redemptoris? Sed à quantis hæc gaudiorum solemnitatis sit agenda, exponit, dicens: *Moveatur mare, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo.* O infelix Judæa, fines terræ viderunt salutare Dei, omnis terra commota jubilat, gaudet universus orbis, flumina plaudunt manibus, montes exultant: sed impia Judæorum corda non credunt, & in cæcitate suæ tenebris livoris penâ feriuntur. Sed quem blasphemare non metuunt, sancta Ecclesia attentius commendat, dicens:*

Non est sanctus, ut est Dominus.

In descriptione Redemptoris omnia incomparabilia designantur. Inde enim verus Redemptor ostenditur, quod in omni, quod ad ejus gloriam dicitur, ei nemo comparatur. Ille enim omnes redemit, qui omnibus excellit. Quod rectè contra Judæam dicitur, quæ eò audacius Redemptorem despicit, quod multos se habuisse viros recolat, qui magna clæruerunt laude sanctitatis. Hinc est enim, quod illuminato cæco exprobrantes dicunt: *Tu sis discipulus illius, nos autem Moysi discipuli sumus. Scimus, quia Moysi locutus est Deus, hunc nescimus nudo sit.*

Hinc item gloria tur, & dicunt: *Semen Abraham sum, & nemini servivimus umquam.* Sed homo fuit Moyses, homo Abraham, homo Christus. Verumtamen illi assumpti ad locutionem Dei, iste assumptus in divinitatem. Illi assumpti ad ministerium, iste ut unigenitus assumptus ad regnum. Unde & loquitur, dicens: *Omnia, quæ habet Pater, mea sunt.*
 [*Non est sanctus, ut est Dominus.*] Hoc etiam sacra Scriptura testatur, dicens: *Cui se infudit omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* Hinc Joannes, ait: *De plenitudine ejus omnes accepimus: [Non est sanctus, ut est Dominus.]* Quia in eo, quod Dominus asseritur, sanctitatis ejus excellentia commendatur. Sed Judæi Christum, quem expectant, purum hominem asserunt, & tamen suum Dominum futurum, & singulariter sanctum credunt. Sed Psalmista illos reprobandus, nos ad fidei gaudium cohortatur, dicens: *Jubilare Deo omnis terra, servite Domino in lætitia. Intrate in conspectu ejus in exultatione, scitote quoniam Dominus ipse est Deus.* Illi Dominum vocant, qui Deus non sit. Nobis ergo jubilandum, nobis in lætitia serviendum, qui talem habemus Dominum, qui etiam Deus veraciter credatur, qui majestatem divinitatis, quam in se asseruit, incomparabilibus miraculis comprobavit. Qui ergo invisibilem ejus divinitatem abnegant, patentibus operibus credant. Sed quam mira sanctitas illa est, quæ peccatores sanctificat? Unde & de peccatrice muliere dicit: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Hanc excellentiam sanctitatis, illa in fluxu sanguinis posita, cognoscens, ait: *Si tetigero vel sinitiam vestimenti ejus, salva ero.* Sed quis fidem ejus assereret, si effectus fidei non pateret? Nam ut vestimentum ejus tetigit, sanguis stetit. Non est ergo sanctus, ut est Dominus: quia qui quisque potuit sanctus existere, ejus accepit munere, ut sanctus esse potuisset. Hoc namque sancta Ecclesia subsequenti verbo insinuans, ad eundem Redemptorem ex nimia charitate convertitur, dicens:

Neque enim est alius extra te.

Subauditur, sanctus. Extra eum sanctus aliquis esset, si absque dono unigeniti, sanctificationis spiritum habere potuisset. Sed quis hoc asserere audeat de hominibus, quod de Angelis nequaquam constat? Scriptum quippe est: *Verbo Domini confirmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Verbum Domini est unigenitus Dei. Quem profectò Evangelista Joannes insinuans, ait: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Si ergo etiam Angeli sanctificati creduntur in Filio, multo magis de hominibus creditur, quia extra eum sanctificationis gratiam invenire non possunt. Potest etiam hoc sine aliqua subauditione intelligi. Cum ergo dicit: [*Nec est alius extra te.*] Quid aliud in Redemptore, quam divine essentie incommutabilitas designatur? Unde & Judæis blasphemantibus, dicit: *Antequam Abraham fieret, ego sum.* Idipsum in Genesi Moysi insinuans, ait: *Ego sum, qui sum.* Deo enim unigenito esse est, dissimiliter numquam esse. Qui certè status tantò longè est à cunctis mortalibus, quantum clarius cognoscitur, quia momentis singulis per multa variantur. Potest hoc & ad justitiæ statum pertinere, quia electorum esse est, in Deo per justitiam manere. Et quia unigenitus Dei, Deus est, extra eum non est aliquis, quia nemo electorum, nisi in ipso est. Quod si refertur ad divinitatem ejus, ut nequaquam intellectum humanitatis ejus evacuet: quia iustus esse non potest, qui fidem non habet divine Incarnationis: Judæi ergo per hæc singula verba feriuntur, qui dum Redemptorem contemnant, Antichristum expectant, qui Deus non esse liquidò comprobatur. Unde & per beatum Job dicitur: *Habitent in tabernaculo ejus socij ejus, qui non est.* Tabernaculum Anti-

christi, est amor perfidiae, quo fidei contradicit Redemptoris. In quo nimirum tabernaculo Judei nunc permanent: quia dum perfidiae suae situm amanter inhabitant, contra Redemptorem pugnant. Qui etiam ejus, qui non est, socij esse referuntur: quia in proposito suo diabolus adjuvant, qui dum a summis illius essentiae amore corruit, verum esse protinus amisit. Cui nimirum non esse est, ad summam illam beatam essentiam per amoris participationem reverti non posse. Et quia Judaeorum populus, non solum arduam patrum veterum conversationem, sed etiam miraculorum ostensionem, ad augmentum elationis habuit, subditur:

Et non est fortis, sicut Deus noster.

Quasi inaniter gloriantem Iudaeam reprimat, dicens: Quos magna fecisse astruis, puri homines fuerunt: quem praedico, non solum homo sanctus fuit, sed etiam potens Deus. Dum ergo fortitudo respicitur, excellentia indicatur: quia nimirum omnino infirma est omnis fortitudo hominis in comparatione deitatis. Quo tamen in loco assertio divinitatis non probat excellentiam operis: sed incomparabilitas fortitudinis ostendit veritatem deitatis. Quasi dicat: In hoc cognoscitur, quia vera protulit: quia deitatem, quam in se asseruit, incomparabilibus operibus comprobavit. Unde per semetipsum dicit: *Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Iam vero ipsa opera discutienda sunt. Moyses mare, Helias flumen divisit: Dominus noster Iesus super mare ambulavit.

Quid ergo est elegantius, in sicco profundi alveo faciem transiventi populo exhibere, an ipsam maris viam transiventi populo exhibere, quia humanitatis deprimebantur pondere, in profundi solido viam, qua pergerent, requirebant: sed qui infirma humanae naturae in celsitudinem divinitatis assumpsisse cognoscitur, super aquas virtute propria ferebatur. Moyses de consorcio sermonis Domini splendorem vultus obrinnit. Iosue orationibus solem fixit: sed quia Deus est Iesus, coram discipulis in solis virtute resplenduit. In illius faciem filij Israel intendere non poterant: istius gloriam qui meruerunt cernere, ceciderunt: ut aperte cognosceres, quia divinum existeret, quo humana transiret. Huic, in monte illis assistentibus, ab aeterno Patre dicitur: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite.* Et idcirco etiam Helias, qui, ne plueret, caelum clausit, & ut plueret, referavit, in ejus comparatione quid est, qui, apertis caelis, Patrem exhibuit testem suae divinae generationis: [*Non est ergo fortis ut Dominus.*] quia quidquid virtutis Moyses ostendere potuit, Dominus, non ipse fecit. Iesus autem omnia, quae mirè gessit, propria virtute exhibuit, quia Dominus etiam Moyse fuit. Non enim Moyses populo per deserta gradienti, sed Dominus manna pluit. Non Moyses, sed Dominus in columna ignis per noctem, & nubis in die populum praecessit. Non Moyses, sed verbum, quod factum est ad eum, aquam de rupe produxit. Non Moyses, sed Dominus volatilia concupiscentibus exhibuit. Unde & Dominus Iudaeos in patrum fortitudine gloriantes, reprimat, dicens: *Non Moyses, sed Pater meus dedit vobis panem de caelo.* Hinc Psalmista non Moysen inaniter efferens, sed Dominum laudabiliter extollens, dicit: *Fecit mirabilia in terra Aegypti, in campo Thaneos, interrupit mare, & perduxit eos, & statuit aquas quasi in utre. Eduxit eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione ignis. Eduxit aquam de petra, & deduxit in amquam flumina aquas. Et mandavit nubibus desuper, & januas caeli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, & pluit super eos sicut pulverem carnes, & sicut arenam maris, volatilia pennata.* Dominus autem Iesus fortis incom-

Joan. 15. d
Exod. 14. d
2. Reg. 2. b
Mar. 14. c
Exod. 34. f
1. Reg. 10. c
Mar. 17. u
Mar. 1. b
Luc. 3. c
2. Pet. 1. d
3. Reg. 17
Exod. 16
Ibid. c
Exod. 14. f
Exod. 17. b
Num. 20. b
Joan. 6. d
Ps. 77. b

parabiliter non in aliena virtute apparuit, sed in sua. Unde & ex seipso potens, paralytico imperans, ait: *Tibi dico surge.* Hinc etiam scriptum est: *Quotquot tangebant eum, salvi fiebant a quocumque languore tenebantur.* Et iterum: *Virus de illo exibat, & sanabat omnes.* Hoc namque insigne fortitudinis, nec Moyses, nec Helias habere potuit, ut, dum incomparabilia signa innotescerent, adventum unigeniti aperitissime designarent. Recte ergo synagoga perpetuo silentio damnatur, cum subditur:

Nolite multiplicare loqui sublimia. Recedant vetera de ore vestro.

Quasi dicat: Dum incomparabiliter nova cernitis, gesta antiquorum reprehensibiliter effertis. Quasi enim umbra, illa praecesserant. Sed nunc palam veri fideles haec Redemptoris nostri opera venerabiliter adorant: quia quod umbrabatur ibi occultatione sacramenti, in adventu Redemptoris patuit, expectasse corpus revelandae veritatis. Ergo si ad nova referantur, vetera non sunt: quia in Spiritu sancto intellecta, vetustatem aliquam non recipiunt. De illo quippe renovante omnia spiritu, Psalmista precatur, dicens: *Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renovabis faciem terrae.* Vetera ergo sunt, si Redemptoris operibus conferantur: sed cum ad confirmanda haec, spiritualiter illa proferimus, eo spiritu, quo haec intelligimus, illa renovantur. Sancta ergo Ecclesia dum Iudaeos de veterum narratione reprehendit, quid aliud, quam eos acta Patrum spiritualia carnaliter intelligere designat? Synagoga etenim contra sanctam Ecclesiam se tantò temerius erigit, quantò legis, & Prophetarum scientia superbius extollitur, quam suis patribus divinitus inspiratam, sibi autem materialiter exhibitam didicit. Unde sequitur: [*Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes.*] Et ut tumere desinant, subjungit, dicens: [*Recedant vetera de ore vestro.*] Iam quippe ei vetera sunt, quae, ut dixi, per renovantem spiritum non intelliguntur. Tale est igitur, ac si dicat: Dignum est, ut ab eorum narratione sileas, quorum novos, & splendidos sensus ignoras. Quae nimirum etsi subtiliter intelligis, tumorem arrogantiae tibi praestare non debent: quia Deus scientiarum Dominus est. Redemptor quippe humani generis, quia summi Patris est Verbum, Dominus est utique omnium Scientiarum, Alta quippe, & magna locutus est Esaias, magna locutus est Ieremias: sed profecto nihil dicerent, si hoc Verbum scientiarum Dominus, non eis, antequam loquerentur, scientias indicaret. Unde & frequenter in libris ejusdem Esaiæ prophetae legitur: *Verbum, quod factum est ad Esaiam prophetam.* Frequenter & in libro Ieremiae scribitur: *Verbum, quod factum est ad Ieremiam prophetam.* Hoc Verbum scientiarum Dominum, Ioannes in altissimo summi Patris sinu aspiciens, ait: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Hinc Paulus scientiarum Dominum Redemptorem nostrum insinuans, dicit: *Quia in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* Dum ergo dicit: [*Recedant vetera de ore vestro, quia Deus scientiarum Dominus est.*] quid est aliud dicere, nisi synagogae aperta ratione monstrare, ut tantò sollicitè tacere debeat, quantò non solum quiddam sint, sed etiam à quo sint ea, quae dicit, ignorat? Quasi dicat: Illam scientiam, quam Patrum tuorum fuisse astruis, tantò tibi dare arrogantiam non debuit, quantò non ipsorum, sed unigeniti Filij Dei fuit: & ipsam eandem scientiam non intelligis. Dicit ergo: [*Recedant vetera de ore vestro.*] Ut Iudaei nequaquam depravent, quod intelligere rectè non praevalent. Deus scientiarum, dicit, Dominus est,

Mar. 9. d
Mar. 6. g
Luc. 6. e
Ps. 103. d
Joan. 1. d
Col. 2. b
C. iij

S. CRUCI
15m3

Dominus est, ut quod veraciter Dei esse comprobant, hominibus fallaciter non adseribant. Sed dum de verbis jaëtantia Judæa reprehenditur, quia nullo timore compungitur, et etiam de occultis perfidorum cordium motibus tormenta nunciantur. Nam sequitur:

Et ipsi preparantur cogitationes.

Quasi dicat: Quem blasphemare non metuis, non solum linguæ habebis judicem, sed & cordis. Unde & per Isaiam comminatur, dicens: *Ego opera, & cogitationes eorum venio ut congregem.* Hinc per Moysen Dominus comminans, ait: *Nonne hac condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?* Et quia his verbis silentium synagogæ præcipitur, videamus jam, sancta Ecclesia quibus fecunditatis suæ laudibus in Annæ voce gloriatur. Subdens namque, ait:

Arcus fortium superatus est.

Quisnam est arcus fortium, nisi fraudulenta sævitia Judæorum? Ex occulto quippe, quasi ex arcu Redemptori vulnus infixerat, quem gentium manibus occidebant. Sed superatus est arcus fortium: quia qui eorum vulnere obiit, à mortuis resurrexit, in cælum ascendit, promissum Spiritum sanctum discipulis misit. Unde subditur:

Et infirmi accincti sunt robore.

Appellatione quidem roboris, virtus ostenditur Spiritus sancti. Unde & eundem Spiritum Dominus discipulis repromittens, ait: *Vos autem sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto.* Robur autem, gratia sancti Spiritus rectè dicitur, quàm ut electi recipiunt, contra omnia adversa hujus sæculi fortes fiunt. Qui verò infirmi hoc loco, nisi Apostoli intelligendi sunt? Sed infirmi profecto, cum arcus fortium tenditur, non cum virtute ex alto vestiuntur. Nam in hora Domini cæ comprehensionis scriptum de eis est, quia re-

lucto Domino, omnes fugerunt. An non valde infirmus tunc Petrus erat, cum interrogantis ancillulæ vocem timuit, & Redemptorem negavit? Jam quippe superatus erat arcus fortium, annihilata sævitia Judæorum, quia Redemptor morte victa surrexerat: & tamen adhuc infirmi Apostoli,

superatos fortes, clausis januis, metuebant. Sed ubi eos robur induit, libet intueri, quàm fortes fecit. Repentino quippe sonitu super eos Spiritus sanctus venit, & eorum infirmitatem in miræ charitatis virtutem permutavit. Cœperunt enim Christum jam robore induiti prædicare, qui persecutorum minas non erubescabant delitescendo fugere: & qui mulierum verba timuerant, auctoritatem principum, libertate frangebant. Vicit robur formidinem, terrores, minas, & cædes superavit: & quos superveniendo induit, in cælesti militia mirabilis audaciæ insignibus illustravit, ut inter flagella, cædes, & opprobria non metuerent, sed exultarent. Scriptum quippe de eis, hoc jam robore indutis, est: *Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habitii sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.* Hinc jam prædicantes,

dicunt: *Omne gaudium existimate fratres, cum in tentationes varias incideritis.* Bene ergo dicitur: *[Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.]* Quia prius à mortuis resurrexit, & sic ad cælum Redemptor abiit, & Spiritum sanctum discipulis misit. Prius namque superandus erat arcus fortium, & post infirmi robore accingendi.

Unde & scriptum est: *Nondum erat spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat glorificatus.* Quo in loco notandum est: quia hoc contra Judæam dicitur, quæ miracula Redemptoris tantò superbius despi-

cit, quânto inter supplicia mortuorum recognoscit. Dicit ergo: *[Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.]* Quasi mortem Redemptoris calumniati synagogæ respondeat, dicens: *Noli despicere, quoddam mori potuit: sed mirare potius, quia mortuus resurrexit, & gentis tuæ sævitiam revivificando superavit.* Et quia hoc de præterito ostendit, non solum denunciando ei loquitur, sed insultando. Quasi enim inaniter insultanti impropere, dicens: *Quid vobis profuit occidisse, quem mortis laqueus non potuit tenere? Vos occidistis, ne post eum totus mundus iret: sed idcirco post eum totus mundus vadit, quia verum se Dei Filium probavit, dum moriendo humanum genus redimeret, & resurgendo viventem se monstraret, & ad cælum conscenderet, & Spiritum sanctum promissum discipulis destinaret.* Et quia pro incredulitatis suæ merito, synagoga à participatione promissæ gratiæ repulsa est, id ipsum sancta Ecclesia impropere, subdens, ait:

Repleti prius, pro panibus se locaverunt, & famelici saturati sunt.

Qui fuerunt prius repleti, nisi qui cognitionem Dei, antequam ceteri populi, habuerunt? Qui ergo repleti prius, intelligendi sunt alij, quàm Judæi, qui in fide conditoris fere ab ipso fuerunt principio mundi eruditi? Ipsi quidem pro panibus se locaverunt. Quid enim panes hoc loco significant, nisi mytheria divinæ Incarnationis? Locus autem inveniendorum panum sacra est Scriptura. Unde & panis, qui de cælo descendit, ad inveniendum se ignorantibus, dicit: *Scrutamini scripturas, quia ipse sunt,*

quæ testimonium perhibent de me. Pro panibus ergo se locaverunt, quia omnes scripturas acceperant, ut in eis sacramenta divinæ Incarnationis invenire debuissent: sed cum panis venit, synagoga, quæ se pro pane locaverat, locum reliquit, in quo invenire panem debuit, quem quæsit. Scripturas quidem, ut dixi, ad cognoscendum Redemptorem habuit, sed qui secundum scripturas venerat, venientem confutavit. Famelici ergo saturati sunt: quia qui crediderunt de gentibus, dum mytheria divinæ Incarnationis veneranter accipiunt, cælestem cibum habent ad internæ delectationis usum. Famelici quidem dicti sunt, quia ante adventum Redemptoris infidelitatis fame projecti, spiritualis refectiois cibum nullum habuerunt. Vel certè famelici dicuntur, quia spiritualis cibi dulcedinem cum magna aviditate suscipiunt. Repleti verò,

qui se pro pane locaverunt, audiant quem expectabant: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.* Sed quia non merebantur agnoscere, respondebant: *Nonne hic est filius Joseph? quomodo dicit, quia de cælo descendit?* Ipse autem, qui omnia noverat, ad delectationis suæ recubitum famelicos venturos prophetabat, dicens: *Amen dico vobis, quia ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Jacob in regno calorum: filij autem regni projicientur in tenebras exteriores.* Repleti ergo se locaverunt pro panibus, sed famelici saturantur, quia synagoga filij in Scripturis sanctis pactum fidei de futura incarnatione Redemptoris habuerunt: sed nunc projectis illis, dum gentiles in eum veraciter credunt, divinitatis, & humanitatis ejus sacramenta, in delectationis intimæ refectioe suscipiunt.

Quia verò per egregium Doctorem dicitur: *Omnes eandem escam manducaverunt, & omnes eundem spirituales potum biberunt: (bibebant de spiritali consequente eos petra, petra autem erat Christus:)* potest rationabiliter colligi, quia illi manducaverunt, & non sunt saturati, isti manducave-

unt, & non sunt saturati, isti manducave-

runt, & saturati sunt. Quod nimirum contra synagogam à sancta Ecclesia rectè dicitur, ut ij, qui sunt sub gratia, mira celsitudine præminere sub lege positus designentur. Quid enim illis fuit se pro panibus locare, nisi sacramenta venturi Redemptoris in Scriptura sacra perquirere? Quorum profectò unumquique manducavit, & saturatus non est: quia futuram summi unigeniti incarnationem credidit, sed præsentem non vidit. Manducare quidem ei fuit, divinam Incarnationem in mentis desiderio dulciter retinere: & non saturari ei fuit, desideratam ejus præsentiam non videre. Sed infirmi, qui robore accingendi erant, saturitatis suæ præconia ab eo, quo saturabantur pane audiebant: *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Amen dico vobis, quia multi reges & prophetae voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt, & audire, quæ vos auditis, & non audierunt.* Qui enim videre volebant, jam intimæ delectationis panem per desiderium manducabant: sed quia videre non poterant, habebant gaudium desiderij, sed non habebant per fruitionem saturitatis. Nam etsi Scriptura dicat: *Quia panem omnem suavitatem habentem, & omnem dulcedinem Deus eis dedit:* sic dicitur ab eis accipi, sicut nosci, sicut per fidem notus ab eis per charitatis desiderium poterat concupisci. Synagoga igitur in primis patribus gloriant, ij accincti robore præferuntur, ut dum novum culmen electorum conspicitur præcelsum, nequaquam inaniter ultra gloriatur. Et quia à discubitu sanctæ Ecclesiæ cibus vitæ numquam tollitur, futura, quàm præterita insinuans, ait:

Donec sterilis peperit plurimos, et quæ multos habebat filios, infirmata est.

Quæ est sterilis, nisi sancta Ecclesia, ut supra latius in Annæ typo jam diximus? Quid est ergo famelicus saturari, donec sterilis pariat, nisi usque in mundi finem panem vitæ possidere? Quod & ipse repromittit, dicens: *Eccè ego vobiscum sum usque in consummationem sæculi.* Non enim sunt nisi famelici, quos sancta Ecclesia parit. Ergo donec parit, famelici saturantur: quia usque in mundi finem Deo filios generat: qui dum venisse in carne Redemptorem credunt, panem vitæ, quem desiderant, comedunt, & plenitudine replentur. Sed donec sterilis plurimos parit, ea, quæ multos habebat filios, infirmatur. Infirmari synagogæ, est institutione legis veteris parere non posse. Quæ enim fidem viri prioris perdidit, diabolo jam, & non Deo parit. Bene autem dicitur: *Quæ multos habebat filios: quia dum in veritate scripturarum subiectum sibi populum antiquitus erudiret, venturi Redemptoris adventum concupiscere, de complexu celestis sponsi filios pariebat.* Nunc autem, quæ habebat filios, infirmata est, & filios non habet. Scripturas quidem suis auditoribus exhibet, sed quia Redemptorem negat, Deo filios numquam generat. Infirmari ergo dicitur, cui spiritualis fecunditas negatur. Et quia tam synagogæ repulsio, quàm electio gentilitatis incomprehensibili Dei judicio facta est, sequitur:

Domini mortificat, et vivificat, deducit ad inferos, et reducit: Dominus pauperem fecit, et ditat: humiliat, et subleuat. Suscitavit de pulvere egenum, et de stercore erigit pauperem: ut sedeat cum principibus, et solum gloriæ teneat.

Quasi obstupescenti alicui de tam electæ gentis repulsione respondeat, dicens: Quid in his rationem quaeris, quæ summa ratio incomprehensibiliter facit? Quod etiam genus quaerendi, doctor egregius reprehendens, ait: *Homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Numquid dicit signentum factori suo:*

Rom. 9. d.
S. Aug.
10. 4. lib.
31. quæst.
9. 68.

A *Quid me fecisti sic? Aut non habet potestatem figulus ex eodem luto aliud quidem vas facere in honorem, aliud vero in contumeliam? Tale est ergo, ac si dicat: Quia omnium Dominus rectè cognoscitur, opus illius, & in Judææ abjectione, & in gentium electione venerandum, & non discutendum esse sentiamus. Mortificat quidem Dominus: quia incomprehensibili judicio quondam electum Judæorum populum à cognitione veritatis separat, & in perpetuum damnat. Vivificat: quia gentilitatem ad agnitionem sui unigeniti temporaliter per fidem recipit, & ad ejus contemplandam gloriam æternaliter perducit. Ad inferos ducit: quia districto ejus judicio, ultrix gehenna eos puniendos in perpetuum recipit, qui per culpam perfidiæ à veneratione se dividunt Redemptoris. Reducit ab inferis: quia gentilem populum ad filij sui fidem devotè accedentem suscipit, cui velut altus abyssi carcer extitit, immensa obscuritas erroris. Pauperem facit, & ditat: quia & repulsam Judæam spiritualibus virtutibus spoliavit: & electam gentilitatem tam pretio fidei, quàm honorum operum fulgoribus exornat. Qui etiam humiliare, & sublimare dicitur. Etenim synagoga à Redemptore recedendo, sublimitatis suæ alta deposuit: & sancta Ecclesia Redemptorem venerando, ab imo infidelitatis, ubi projecta jacuerat, in altitudinem rectæ fidei, & Christianæ potestatis celsitudinem surrexit. Quia ergo Dei Filium Judæa contempnit, gentilitas promeruit, rectè & illa humiliata, & ista creditur exaltata. Sequitur: [Suscitans de pulvere egenum, & de stercore erigens pauperem: ut sedeat cum principibus, & solum gloriæ teneat.] Egenus, & pauper gentilis populus intelligitur, qui de pulvere suscitatus, & de stercore erectus dicitur: quia cum recipitur in fidem Redemptoris, & ei minima, & graviora peccata remittuntur. Quia enim facilè pulvis excutitur, & quem stercore inquinant, horribiliter sædant: pulvis leviora, stercore graviora peccata significat. Bene etiam de pulvere suscitatus egenus dicitur, & de stercore pauper erectus. In illis siquidem dormiebat, à quibus levi tactu gratiæ suscitari poterat. In illis verò jacebat, quia lapsus in gravioribus, manu magni auxilij indigebat. Sed jam egenus, qui de pulvere suscitatur, & is, qui de stercore pauper erigitur, audiamus, quo culmine præferatur.*

B *[Ut sedeat cum principibus, & solum gloriæ teneat.]* Qui verò principes hoc in loco, nisi sancti Apostoli designantur? De quibus nimirum principibus, Deo per Psalmistam dicitur: *Constitues eos principes super omnem terram, memores erunt nominis tui Domine.* Quid est, quod pauper cum principibus sedet, nisi quia ordo prædicatorum, de gentibus electus, in sancta Ecclesia culmen Apostolicæ auctoritatis obtinet? Cum principibus quippe sedet: quia de throno celestis magisterij doctrinam salutis exhibet. Et solum gloriæ tenet: quia bonæ famæ odorem spargit, quibus dignitate præminet. Vel certè solum gloriæ tenet, & cum principibus sedet: quia & sublimitatis honore radiat, & miraculis coruscet. Sed qui tam sublimi dignitate sustollitur, qualiter uti ea debeat, indicat, cum subjungit:

C *Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.*

Cardines terræ sunt extrema terræ. Nomine autem cardinum, ipsos prædicatores electos de gentibus voluit designari. Extrema quidem terræ dicuntur, quia de vili quodammodo & abjecta gentilitate producuntur. Qui profectò cardines Domini esse dicuntur pro mortificatione propria voluntatis. Domini quidem sunt, quia non sua quaerunt, sed quæ Jesu Christi. Sed dum Domini esse dicuntur, singularis quadam in eis sanctitas designatur. Qui verò Domini sunt, videant: quia super eos orbis ponitur,

psal. 44.

non sub eis. Quid enim orbis nomine, nisi sancta A
Ecclesie subiecta designatur plenitudo fidelium? Super cardines quidem terra Deus orbem posuit: quia predicatorum ad hoc sanctae Ecclesiae proponuntur, ut eorum infirmitatem relevent, & debiles quoque ad caelestem patriam, velut superimpositum onus, portent. Non igitur se semper praelatos debent aspicere, sed quandoque subiectos: ut disciplina cohibendis vitiis praesint, sed aestimatione, & obedientia ministerij saepe subiant eis, quibus praeminet cura praelationis. Et quia magna sunt onera, quae predicatorum sustinent, subdit, atque ait:

Pedes sanctorum suorum servabit.

Quasi dicat: Inter onera tam immensa corrue-
rent, si eorum pedes Dominus non servaret, Pedes
quidem sanctorum suorum sunt affectus mentium.
Qui profecto a Domino servantur: quia ab ipsis gra-
tia mirae devotionis infunditur, quia onus tantum
gratanter ferunt. Servare quidem pedes sanctorum
Dominus dicitur: quia tanti ponderis molem fuge-
rent, si hoc intolerabiliter grave, non eis infusa
desuper charitas levigaret. Possunt etiam & status
fortitudinis pedum appellatione signari. Pedes vero
sanctorum suorum Dominus servat, quando eos
mira fortitudine roborat, ut inter tam immensa
onera nequaquam cadant. Et quia non pedem, sed
pedes servare dicitur, quid in utroque pede sancto-
rum intelligimus, nisi fortitudinem, & humilita-
tem? Ne enim ruamus, in utroque pede consisti-
mus. Quicumque enim fidelibus gregibus praesunt,
in via, qua ad supernam patriam tendunt, modo
prospera, modo adversa inveniunt. Ipsa enim pro-
spera, quia elationem menti excitant, eam ad ca-
lum valde impugnant: verumtamen ne electa mens
cadat, hinc subsistere nititur pede fortitudinis, inde
consistit pede humilitatis. Firmum quippe statum
inter utramque tentationem retineret, si tam solida
humilitate consisteret: ut nulla hanc prosperitas ele-
varet, adversitas nulla dejiceret. Quid est ergo,
quod dicitur: [*Pedes sanctorum suorum servabit.*]
nisi quia debilis est omnis virtus hominis, sine au-
xilio conditoris? Infirma quippe humilitas nostra,
dum prosperitatis favore mulcetur, ab inepta latti-
tia impulsu prosternitur. Infirma fortitudo nostra,
dum adversitate impingitur, leviter superatur. Sed
tristibus elidimur, laetis enervamur: cum nos nobis
omnipotens Deus deserit, non cum auxilium suae
protectionis impendit. Dicit ergo: [*Pedes sanctorum
suorum servabit.*] Quia omnipotens Deus infirmi-
tatem nostram in ferendis subditorum nostrorum
oneribus adjuvat: ut nos nec adversa atterant, nec
laeta seducant. Tunc quidem a Domino pedes nostri
servantur, cum divino auxilio roborati obviantia
mundi laeta contemnimus, adversa nulla formida-
mus: cum stabili patientia gratanter mala ferimus,
& inconcussa humilitate sublimem animum a vana
delectatione refranamus. Possunt autem pedes san-
ctorum, fides, & amor Redemptoris intelligi. Qui-
bus profecto pedibus gradiuntur, cum eum, quem
per fidem fideles credunt, amore consequuntur.
Hos profecto pedes servari sibi a Domino postula-
bat, qui precabatur, dicens: *Super excelsa statue
me, ut vincam in claritate ipsius.* Super excelsa sta-
tuitur, cui Redemptoris divinitas revelatur. Et in
claritate ejus vincit: quia dum ejus claritatis radiis
illustratur, cuncta maligni spiritus tentamenta de-
struuntur. Statutos quidem in monte pedes tenet,
qui veritatis contemplatione arduus est, & ejus,
quem credit summi Patris unigenitum, amore suc-
census. Super excelsa quidem Petrus statutus erat,
qui cum Domino confiteretur, dicens: *Tu es Chri-
stus filius Dei vivi,* protinus audivit: *Beatus es Si-
mon Bar-jona, quia caro, & sanguis non revelavit
tibi, sed Pater meus, qui est in caelis.* Fundatus enim

Mat. 16.

fide, accensus charitate, eum, quem amabat, etiam
praedicabat. Bene ergo de reprobis subjunctum est:
Et impij in tenebris conticescent.

Qui enim impij hoc in loco, nisi Judaei intelli-
guntur, qui a pietate verae fidei sunt extranei, & Re-
demptoris morte cruenti? De quibus recte dicitur:
In tenebris conticescent: quia sancti super excelsa
statuti, Redemptorem mundi, quem in divina ma-
jestatis claritate conspiciunt, aeternis laudibus con-
fidentur. In tenebris ergo tacent impij: quia Judaei
ideo Redemptorem non praedicant, quod ineffabili-
lis eos illa claritas divinitatis non illustrat. Scriptum
quippe est: *Tollatur impius, ne videat gloriam Do-* *Isai. 26. b*
mini. His quippe tenebris damnatos eos intuens,
Ioannes ait: *Lux in tenebris lucet, & tenebrae eam* *Joan. 1. a*
non comprehenderunt. Hinc David non optans, sed
prophetans, dicit: *Obscuretur oculi eorum, ne vi-* *Psal. 68. c*
deant, & dorsum eorum semper incurva. In tenebris
ergo tacent impij: quia etsi Judaei divinae Scripturae
verba in Dei laudibus proferunt, dum Filium neg-
gant, Deo Patri nulla vocum obsequia consecrant.
Deo enim silet, qui Patrem laudans, unigeniti
laudem tacet. Sed quem crucifixum despiciunt,
quando iudex venerit, expavescent. Unde etiam
subditur:

*Quia non in fortitudine sua roborabitur vir,
Dominum formidabunt adversarij ejus.*

Nunc autem durus in infidelitate, fortis in errore
est: & quem credere Deum contemnit, audacter
blasphemare non metuit. Velut vir siquidem nunc
vinci non potest: sed tunc sicut vir nequaquam ro-
borabitur, cum is, qui eorum insidiis crucifixus est,
in sua majestate conspicietur. Tunc formidabunt
ejus adversarij, quando crucifixi virtute omnia mo-
veri conspexerint, cum ejus judicio universa sum-
mitti, cum per excelsos caelos tonantia judicia au-
dierint aeternae suae damnationis. Unde & subdi-
tur:

Et super ipsos in caelis tonabit.

Qui enim, caelorum nomine, hoc loco, nisi fan-
cti Apostoli designantur? Quibus profecto caelis
sublimitatis suae gloriam Dominus repromittens,
ait: *Sedebitis super sedes judicantes duodecim tri-* *Mat. 19*
bis Israel. Horum profecto caelorum tonitrua Ju-
daeis Dominus insinuat, ait: *Ipsi judices vestri* *Luc. 11. b*
erunt. Super Judaeos igitur impios tunc in caelis to-
nabit: quia a sanctis Apostolis tunc terribilia judi-
cia suae damnationis audient: ut eorum examine
sententiam aeternae mortis accipiant, quos praedi-
cantes humiliter vitae aeternae bona, persecutionibus
affligebant. Quia vero de extremo judicio ista intel-
ligi debeant, sequitur:

Dominus judicabit fines terrae.

Qui sunt fines terrae, nisi ultima hujus mundi?
Fines vero terrae Dominus judicat, ut aequitatis ejus
sententia impunita, aut irremunerata nulla dere-
linquat: quia dum in judicio extrema concludit,
aliqua discutienda non deserit.

Tunc sublimabit cornu Christi sui.

Quando omnes electos in aeterna contemplatio-
ne sui unigeniti recipiet, ut eis aeterna illa, & in-
effabili majestate praesideat, qui dum in praesentis
vitae peregrinatione viverent, secum non erant.
[*Tunc sublimabit cornu Christi sui:*] quando in cel-
situdine sua respicietur sublimitas Redemptoris. De
hac sublimitate per Joannem dicitur: *Videbimus* *x. Joan. 3. a*
eum, sicuti est. Nam potestas, sive regnum Domini
nostri Jesu Christi semper aequale est: sed tunc su-
blimitatem intueri valeamus: quidquid enim nunc de
illa

illa sublimitate humana mens sibi potest fingere, omnino nihil est in illius gloria comparatione Nam scriptum est de illa: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus diligemibus se.* Prius ergo Christo datur imperium, deinde cornu ejus sublimabitur: quia tunc sublimitatis ejus celsitudo respicitur, cum nostra quoque natura à corruptionis suae imo sublevari, cum renovationis suae integritatem refurgendo suscipit: quia praecelsum lumen contemplati valeat Redemptoris. Si verò in cornu aliquis vult regnum intelligi, per regnum Christi sancta Ecclesia designatur. Quod profectò cornu sublimabitur, quia ima

A nostra ad Angelorum aequalitatem perducentur. Quare & de electis in Evangelio Dominus dicit: *Erunt sicut Angeli Dei in caelo.* De ista cornu sui sublimitate, iterum dicit: *Fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum.* Sublimabitur ergo cornu Christi: quia sancta Ecclesia in aeterna contemplatione sui Redemptoris extolletur: & quae nunc in hac valle miseria depositionis suae poena deprimitur, absorpta tunc morte, renovata aeterni gaudij culmine, sublevari. Sed haec jam typica explanatione protulimus, restat, ut in sequenti volumine moraliter exprimamus.

LIBRI SECUNDI

CAPUT PRIMUM.

MO-
RALIS

UPERIORI libro, dum sacra historiae textum moraliter discuteremus, Annae fecunditatem in summae contemplationis perfectione posuimus: quia concipere menti, est de summa Dei omnipotentis contemplatione ineffabiliter gaudere: parere autem, in mente conceptae charitatis insignia occultare non posse. Nunc autem parienti canticum dicere quid est, nisi conditorem, quem ineffabiliter diligit, veris praeconiis praedicare? Dicit ergo:

Exultavit cor meum in Domino.

Sed ea, quae manducavit, & bibit, quae amarum animam habuit, quae flevit largiter, quae votum vivit: quia illa mens omnipotentem Deum dignè laudare potest, quae dignis agonibus ad charitatis ejus summam pervenit: haec quidem diuturno usui contemneret omnia didicit, & dum cuncta creata ab intentione abiicit, tantò amplius in visione aeternae majestatis gaudet, quantò alicujus creaturae species in sui amore hanc retinere non praevalet. Haec ergo dicit: *[Exultavit cor meum in Domino,]* quae eum, contemptis omnibus, solum amat. In hunc profectò af-

fectum venerat, qui dicebat: *Quid mihi restat in caelo, & de te quid volui super terram?* Hinc in Deo exultans, dicit: *Vultum tuum, vultum tuum Domine requiram.* Hinc Sponsa in Canticis petit, dicens: *Osculetur me osculo oris sui.* Dum ergo dicit: *[Exultavit cor meum in Domino,]* quid aliud, quam in ejus se oculis inhæsisse, quem ardentè diligit, gloriatur?

Et ideo illa sola haec dicit, quae experta novit, quae vis amoris sit in thalamo Sponsi. Cunctis quippe passionum victoriis illustrata, & praelata virtutum culmine ad illam sublimitatem pervenit, ex qua per gaudium mirae devotionis exultationisque cor suum in Deo posuit. Et quia cor suum dicit, quid aliud, quam mentis suae libertatem asseruit? Repti quidem corda sua non habent, quia ea diabolus possidet. Unde & de proditore dicitur: *Cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Iudas Simonis Iscariotes.* Si enim Iudas cor suum, & non diabolus possideret, ipse potius in eo bonum, quam diabolus malum poneret. Quò contra electus vir loquitur, dicens: *Animam meam porto in manibus meis.* Quid enim aliud manus electi est, quam potestas internae libertatis? Quid ergo ei est, animam in manibus portare, nisi internae libertatis gloriam in potestate retinere? Quotiescumque ergo graviter delinquimus, cor nostrum nos non habemus. Quare & Hieremias Judaico populo graviter delinquenti improprians, ait: *Aude popule stulte, & qui non habes cor.* Hinc item conversus alter Propheta Deo confitetur, dicens: *Invenit servus tuus cor suum.* Dicit ergo: *[Exultavit cor meum in Domino,]* ut libertatem mentis assereret, sine qua Deum dignè laudare non possit. Sequitur:

Exaltatum est cor meum in Deo meo.

In cornu electae mentis intentio designatur, quae

S. Greg. Tom. III.

B mirabiliter extollitur, cum ad eum gaudento pervenit, qui super universa consistit. Unde & cornu suum non in alio aliquo exaltatum asserit, sed in Deo. Qui enim transcunctia bona diligit, hujus profectò intentio depressa, non exaltata est: quia in imo figitur, ubi per desiderium locatur. Hinc est, quòd in Evangelio Dominus dicit: *Vbi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum.* Exaltare ergo cornu nostrum volebat Dominus, cum dicebat: *Thesaurizate vobis thesauros in caelo.* Exaltatum cornu habebant ij, quibus se Paulus conformabat, dicens: *Nostri conversatio in caelis est.* Sed qui caelestia tantum diligit, si illam intimè dulcedinis suavitatem gustare non novit; quamquam valde exaltatus sit, ad hujus tamen exaltationis sublimitatem non pervenit. Ille ergo hac exaltatione sublimis est, qui per incrementa virtutum proficiens, sublimitatem summae contemplationis obtinuit, non solum, ut perfectè caelestia diligeret, sed etiam, ut amoris perfectione in sola omnipotentis Dei contemplatione requiescat. In Deo exaltatum cornu habet, qui interni luminis alta visione fruatur, in qua familiari quadam singularitate gloriatur. Quare non ait: *In Deo nostro, sed in Deo meo.* Meum namque de eo dicit, quem familiariter, ac singulariter diligit. Ad quam certè divinae familiaritatis dignitatem pervenerat, qui dicebat: *Deus meus es tu, & consuebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te.* Hinc Elaias ait incredulos increpans: *Nunquid parum est vobis molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo?* Quae ergo exaltatione cornu in Deo sustollitur, Deum suum singulariter fatetur: quia summa illa infusio divinae dulcedinis, exaltatam mentem, & sui susceptibilem, & valde familiarem facit. Sequitur:

Dilatatum est os meum super inimicos meos.

Qui sunt inimici electae mentis, nisi spiritus maligni? Quid ergo est dilatatum os super inimicos habere, nisi omnes malignorum spirituum suasiones, amplissima sibi infusa gratiae largitate reprobare? Angustū quippe os habet, qui cunctis fraudibus malignorum spirituum, per considerationem rationis, contraire non praevalet. Os quippe mentis ejus, ratio est, & loqui, de liberare. Os namque repletur, cum mentis ratio per infusam sibi gratiam in contemplationem summae veritatis attollitur. Repleri quidem ei est, illustratione summae veritatis imbui. Ibi quippe discit, & quod aeternaliter appetat, & quod temporaliter contemnat. Et quia summa veritas amor est, subtilitate veritatis attollitur electa anima, ejusque rei charitate, quam didicerit, inflammatur: & tantò strictius servat magistrum, quantò ferventiùs id sibi inviscerat vis amoris. Cui nimirum etsi maligni spiritus mala suggerunt, dilatati oris apertione confunduntur: quia veritate summae sapientiae instructa, & summi amoris facibus accensa, habet jam contra suggestionem erroris immensam lucem sapientiae: habet & contra oblatam mundi hujus pompam ineffabilem charitatem. In immensitate lucis videt, quae reprobet, sed per vim sum-

D